

ויכוח אמיתי

מלפני אלפיים שנה

עיון בוויכוח המכריע ביותר שהיה בעם היהודי
עיון זה מדגיש את הקושי להחליט איזו דעה היא האמיתית
בין באותו ויכוח ובין במחלוקות רבות אחרות עד ימינו

עיון זה נוגע בשאלות היסודיות ביותר של הסברא והדיון:
האם אני מפרש נכון את המציאות? כיצד אדע אם אני צודק? האם אני
מסתמך על המציאות שאני רואה, על הפרשנות שלי אליה, או על התקוות
שקיימות רק בליבי? האם אני קובע את דעתי על פי התורה או מפרש
אותה על פי דעתי? האם אני קובע את דעתי על פי החכמים או בוחר אותם
על פי דעתי? על אלו ראיות ראוי להסתמך? האם אני עושה זאת? האם אני
עקבי בעניינים אלו? האם יש לי בכלל את היכולת לשנות את דעתי?

מה הגבול בין דעה מותרת לבין זו שאין לה מקום? מה הגבול בין ירא
שמיים שרק טועה בפרטים מסוימים לבין רשע שרק מקפיד על מצוות
מסוימות? מה הגבול בין אדם שלא מקבל את דעת הרוב לבין אדם שבוגד
בעמו?

תוכן

מבוא.....	3
פרק א: ניסן תתכו – ערב המרד.....	6
פרק ב: אייר תתכו – המרד פורץ.....	8
פרק ג: תשרי תתכו – גאלוס מגיע ליהודה.....	9
פרק ד: חשוון תתכו – נסיגת גאלוס.....	13
פרק ה: סיוון תתכו – הקרב על יודפת.....	16
פרק ו: תשרי תתכו – חורבן הגליל והגולן.....	20
פרק ז: ניסן תתכו – כניסת האדומים לירושלים.....	25
פרק ח: סיוון תתכו – מות נירון.....	28
פרק ט: ניסן תתכו – פלג נוסף בירושלים.....	30
פרק י: תשרי תתל – מאבקים פנימיים בירושלים.....	32
פרק יא: סיוון תתל – ירושלים במצור.....	34
פרק יב: תחילת אב תתל – ערב חורבן המקדש.....	42
פרק יג: ט אב תתל – חורבן המקדש.....	44
פרק יד: יט אב תתל – חורבן העיר התחתונה.....	48
פרק טו: ז אלול תתל – חורבן העיר העליונה.....	50
נספח: לוח מאורעות המרד והחורבן.....	59
נספח: מנהיגי הפלגים והצדדים השונים.....	60

מבוא

חוברת זו דנה בסיפור אמיתי.

סיפור זה הוא האירוע המשמעותי ביותר עבור העם היהודי באלפיים השנים האחרונות, אירוע שהשלכותיו משפיעות עלינו ישירות עד ימינו. סיפור זה מתפרש לאורך ארבע שנים. ארבע השנים שהכריעו את מצבו של העם היהודי. ארבע השנים של המרד הגדול ברומא, שבסופו חרב בית המקדש השני וירושלים כולה.

אבל נושא החוברת אינו רק המרד עצמו, ולא רק החורבן עצמו. על כך לא חסרים ספרים. נושא החוברת הוא ויכוח בין שני יהודים ירושלמים, לפני כאלפיים שנה. שניים שעדים לאותם מחזות, שומעים אותן עדויות, נמצאים באותם אירועים, ואעפ"כ חיים בשני עולמות שונים. כל אירוע מקבל פרשנויות שונות, כל עדות מתפרשת באופנים מנוגדים, ותפיסות המציאות מתעצבות באופנים סותרים.

הסיפור מדלג בין תקופות ואירועים שונים במהלך אותן ארבע שנים, כאשר המציאות לכאורה הולכת ומתבררת, שלב אחר שלב, לכל מי שרואה אותה. אלא שכל אחד מהצדדים רואה אותה באופן שונה לחלוטין.

כך, דרך דו-שיח בין שני ירושלמים, המתואר בסיפור לאורך כל שלביו השונים של המרד, הקורא ייחשף לדעות השונות, הטענות השונות ותפיסות המציאות המנוגדות שחוו אנשי ירושלים באותה תקופה.

מטרתו העיקרית של חוברת זו אינה ללמד אותנו על החורבן, אלא להפנים בנו את התופעה של עם אחד, עם מטרה אחת, ודרכים סותרות להשיגה. סיפור זה בא להמחיש לנו את שני העולמות שחיו אז בירושלים, זה לצידו של זה, כאשר כל עולם רואה חי ומרגיש עם שונה, ירושלים שונה, מרד שונה ואפילו אויב שונה. כל צד משוכנע בכל ליבו כי רק הוא מפרש נכון את המציאות, רק הוא מעריך נכון את ההתפתחויות, ורק הוא יודע מה טוב לכל העם. יתרה מכך, כל צד משוכנע בכל ליבו כי הוא גם יודע מי מביא

אסון חורבן וכליה על כל העם, וממילא, כיצד אף יש להתייחס לאנשים אלה.

המושג "שנאת חינו" מוכר לכולנו, כמו גם ההבנה שהיא זו שהחריבה את ביתנו. אך הסיפור מבליט את הזווית האחרת שלה, שאנו נוטים להתעלם ממנה: מה ניתן בכלל לעשות, כאשר כל צד בטוח שהוא נלחם על הצלת עם ישראל, כאשר הצד השני – לדעתו – מבקש להחריב את הכל?

הסיפור נוגע לשאלות היסודיות ביותר של הסברה והדין: האם אני מפרש נכון את המציאות? כיצד אדע אם אני צודק? האם אני מסתמך על המציאות שאני רואה, על הפרשנות שלי אליה, או על התקוות שקיימות רק בליבי? האם אני קובע את דעתי על פי התורה או מפרש אותה על פי דעתי? האם אני קובע את דעתי על פי החכמים או בוחר אותם על פי דעתי? על אלו ראיות ראוי להסתמך? האם אני עושה זאת? האם אני עקבי בעניינים אלו? האם יש לי בכלל את היכולת לשנות את דעתי?

מה הגבול בין דעה מותרת לבין זו שאין לה מקום? מה הגבול בין ירא שמיים שרק טועה בפרטים מסוימים לבין רשע שרק מקפיד על מצוות מסוימות? מה הגבול בין אדם שלא מקבל את דעת הרוב לבין אדם שבוגד בעמו?

והשאלות הללו – כמובן – נוגעות לדיונים רבים גם בדורנו. בין מטרות סיפור זה, אם כן, גם לגרום לנו לחשוב טוב יותר על הוויכוחים בינינו, ועל טיב הטענות שאנו מעלים.

כמובן שאיננו יודעים את הפרטים המדויקים של הדיונים והוויכוחים, וגם לגבי פרטים היסטוריים מסוימים אין ודאות מוחלטת. אעפ"כ, דיונים כאלה – או כמעט זהים להם – בוודאי היו בין רבים מיושבי ירושלים באותה תקופה מכריעה. הטענות הנאמרות בדיונים אלה, כנראה לא נאמרו ממש ע"י גבריאל ושלום מסוימים, אבל הם בוודאי נאמרו ע"י "גבריאליים" ו"שלומים" רבים שחיו באותה תקופה מכריעה.

הקורא היקר יקרא את טענותיהם של גבריאל ושלום. לעיתים הוא יודהה עם צד אחד, לפעמים עם השני, לפעמים ישים לב שהטענה הגיונית מאוד, לפעמים שהיא אינה רצינית, לעיתים יתעכב ויעמיק בטענה מסוימת האם

היא באמת נכונה, ובעיקר יבין שפעמים רבות קשה לזהות, בשלבים שונים, מי הוא הצודק ומי הטועה.

ו"יותר ממה שקריתי לפניכם כתוב כאן"...

פרק א: ניסן תתכו – ערב המרד

גבריא'ל: אנחנו לא יכולים להמשיך לחיות תחת הנציב הרומאי פלורוס, שהוא גם רוצח וגם מושחת.

שלום: אני מסכים איתך שקשה, אבל מה נוכל לעשות. אנחנו תחת ידיה של רומא העצומה.

גבריא'ל: אי אפשר לשבת בשקט. צריך להילחם.

שלום: להילחם בכל רומא? השתגעת? תראה את המציאות! זו מעצמה ששולטת בעולם כבר מאות שנים! מעצמה שכבשה את דרום אירופה, בריטניה, ספרד, חלקים מצפון אפריקה ומהמזרח התיכון! צבא אדיר ומתוחכם שלא היה כמותו מעולם! איך אתה מעלה בדעתך להילחם במעצמה כזו?

משחקי הגלדיאטורים

ברומא היו שפל מוסרי של שפיכות דמים שלא היה כמותו.

הגלדיאטורים היו נלחמים בזירה עד מוות, נגד חיות טרף או זה בזה, והכל לצורך בידור ההמון הרומאי, ובתמיכת קיסרי רומא.

הצופים, שהיו מרותקים לאינספור מופעים כאלה, היו שותפים פעילים ברצח, בכך שבסיום הקרב היו מסמנים בידיהם האם לדעתם יש להרוג את הגלדיאטור המפסיד.

גבריא'ל: זה לא נכון להסתכל על המציאות. צריך לראות את הפנימיות, התהליכים, הנפשות. העם הרומאי עומד בפני חורבן.

שלום: ומה גורם לעם חזק לעמוד בפני חורבן?

גבריא'ל: תראה את המציאות. המנהיגים הרומאים הם אכזריים ורוצחים, הם מרמים את העם שלהם, הם מתירים לעצמם את מה שהם אוסרים על העם¹, והעם שלהם – מצידו – בוגד במנהיגיו ורוצח אותם. בכלל, העם הרומאי הגיע

¹ נירון קיסר הקטין בחשאי את כמות הכסף במטבעות שייצר. דבר ששקול בעצם לזיוף המטבע, מעשה שהיה האסור באיסור חמור.

לשפל מוסרי של שפיכות דמים שלא היה כמותו. עם שסובל מהמחלות האלה, מאבד את היכולת להתקיים.

שלום: אבל בגלל נציב מושחת אחד, צריך לצאת למלחמה ברומא כולה?

גבריאֵל: אתה חושב ששאר אנשי השלטון ברומא הם צדיקים?

שלום: הם לא צדיקים, אבל מן השמיים המליכו עלינו את אומה זו².

גבריאֵל: אז זה אומר שאנחנו צריכים לקבל את כל מעשיה של רומא?

שלום: לא, אבל אין לנו בעיה עם כל רומא. יש לנו בעיה רק עם פלורוס. נוכל להתלונן בפני הרומאים עליו, והם יפתרו את הבעיה.

גבריאֵל: למי בדיוק תתלונן? לנירון קיסר המטורף? הוא אכזרי ומושחת לא פחות מפלורוס.

שלום: אז אפשר להתלונן לגאלוס, נציב סוריה, שממונה על פלורוס.

גבריאֵל: ואתה סומך על גאלוס שיעזור לנו?

שלום: כן, אני מקווה שהוא יעזור.

גבריאֵל: שכנעת אותי. נתלונן לגאלוס שיפתור לנו את הבעיה.

² עבודה זרה יח.: אי אתה יודע שאומה זו מן השמיים המליכוה? להבדיל, זו היתה גם מטענותיו של אגריפס נגד המרד: לא נשאר לכם רק לשים מחסכם בישועת אלקים, אולם הן גם הוא מחזק את ידי הרומאים, כי בלעדי עזרת אלקים לא היה לאל ידם להקים ממשלה אדירה כזאת.

פרק ב: אייר תתכו – המרד פורץ

שלום: יצאתם מדעתכם! פתחתם במרד מול רומא!

גבריאֵל: מה אתה רוצה? התלוננו על פלורוס בפני גאלוס, בדיוק כמו שאתה הצעת, הוא הבטיח לטפל בזה, ולא עשה כלום. אז כבר סיכמנו שאי אפשר להמשיך עם פלורוס, וכשהרומאים לא מקשיבים לתלונות שלנו עליו, אנחנו נמשיך להביא קרבן לשלום הקיסר? עכשיו הזמן להפסיק עם הקרבן שלו ולהתחיל למרוד!

שלום: אפילו אגריפס המלך הסביר לכם שאין סיכוי למרד כזה, ושהדבר עוד יוביל לחורבן בית המקדש.

גבריאֵל: אתה מאמין שאכפת לאגריפס מבית המקדש? אחרי שבמשך שנים הוא מבזה את עבודת הקרבנות ומוכר את שיא הקדושה – הכהונה הגדולה – לכל המרבה במחיר?

שלום: גם אם הוא לא מכבד את עבודת הכהנים, בוודאי אכפת לו מהעם היהודי, והוא הסביר שמרד כזה יוביל להרוגים רבים.

גבריאֵל: זה שהוא מתנגד למרד, זו בדיוק ההוכחה לכך שלא איכפת לו מהעם היהודי.

ביטול הקרבן לשלום הקיסר, באייר תתכו (66), היווה בפועל את פרוץ המרד. אפשר שהגמרא רומזת על כך בדבריו של בר קמצא: "אמר ליה לקיסר מרדו בך יהודאי, אמר ליה מי יימר? אמר ליה שדר להו קורבנא, חזית אי מקרבין ליה" (גיטין נו.).

פרק ג: תשרי תתכז – גאלוס מגיע ליהודה

שלום: תראה את המציאות! אתה זוכר איך שנה שעברה הכל היה שקט? ומה קרה מפרוץ המרד? מאז רצחתם רבים בירושלים, ועוד רציחות המוניות בערים האחרות, שנלחמים בהן התושבים היהודים והגויים אלו באלו. ועדיין אנחנו לא רואים איך זה ייגמר.

גבריאל: מה אתה רוצה? אמרתי לך שאי אפשר להמשיך לחיות תחת הרומאים.

שלום: אבל תראה, גאלוס עכשיו מגיע לארץ עם עשרות אלפי חיילים, אין לכם שום סיכוי נגדו. כדאי שמיידי ניכנע, אחרת חיי כולנו בסכנה.

גבריאל: זה אותו גאלוס שאתה סמכת עליו שיעזור לנו לטפל בפלורוס. אז עכשיו שהוכחת לך שגם גאלוס שונא יהודים, אתה צריך להודות שטעית. ובמקום זה, עכשיו אתה רוצה שנרים ידיים?

שלום: גם אם טעיתי בעבר, זה לא אומר שאני טועה עכשיו. אתה לא מבין מהי העוצמה של רומא. תראה כל חייל שלהם, איזה שריון יש לו. כשהם מתגוננים עם השריון שלהם ביחד, שום דבר לא יוכל לפגוע בהם. כל העולם מכיר את זה!

גבריאל: אתה בא אלי עם השריון של הרומאים, ואני בא אליך בשם ה' אלוקי מערכות ישראל! אין לה' מעצור להושיע! ההלכה היא שאסור להתיירא מחייליהם ומהשריון שלהם³.

שלום: זה לא רק השריון שלהם. יש להם כלי נשק וניסיון שאתה לא יכול להעלות על דעתך.

גבריאל: בטח שמעת שיוסף בן מתתיהו היה ברומא. הוא מכיר טוב את הרומאים, את סגנון המלחמה שלהם ואת כלי המלחמה שלהם. אם הוא יהיה מפקד המרד, נוכל לנצח אותם בקלות, הוא ילמד אותנו איך לבצר

³ משנה סוטה פרק ח משנה א (מב.).

את הערים. הרומאים לא יצליחו לפרוץ את הביצורים, והם יאלצו במוקדם או במאוחר להניח לנו.

שלום: ואתה באמת חושב שתצליחו לנצח את רומא? הם יכולים להביא לארץ עשרות אלפי חיילים מאומנים. הרבה יותר מכם. תפקח את העיניים – אין לכם סיכוי.

גבריאֵל: בוודאי שיש לנו סיכוי. כמו שהחשמונאים ניצחו את היוונים.⁴ רבים ביד מעטים.

שלום: הם היו צדיקים, "עוסקי תורתך". אתם יותר דומים למורדים בבבל בבית ראשון, שהבבלים הגלו אותם והחריבו את הבית.

גבריאֵל: מה אתה משווה? הם היו רשעים, שטופים בעבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים.⁵ אנחנו צדיקים.

שלום: ומה עם השנאת חינום שלכם?

גבריאֵל: זו מצווה. משנאיך ה' אשנא.

שלום: ורציחות?

גבריאֵל: קוצים אני מכלה מן הכרם.⁶ אני גם מציל את עם ישראל מהרודפים האלה שרוצים להשמיד גם את הגשמיים וגם את הרוחניות של כולנו.

שלום: אתה באמת מאמין שזו מצווה?

גבריאֵל: בוודאי. בדיוק כמו שהחשמונאים הרגו את המתיוונים. ותדע שגם כשאנחנו הורגים את הבוגדים, אנחנו עושים את זה בהקפדה.

שלום: לא הבנתי על מה בדיוק אתם מקפידים...

⁴ אבות דרבי נתן נוסחה א פרק ד משנה ה: אמרו לו (המורדים): כשם שיצאנו על שניים שלפניו (לפני אספסיינוס) והרגנום, כך נצא עליו ונהרגהו.

⁵ יומא ט:

⁶ בבא מציעא פג:

גבריאֵל: אנחנו משתדלים לעשות זאת באופן שהבוגד לא יוציא את נשמתו מיד, כדי לא להיטמא. במיוחד אם אתה כהן, כמובן.⁷

שלום: להקפיד על דיני טומאה בזמן של רציחה, נשמע לי זלזול נורא בשפיכות דמים.⁸

גבריאֵל: להיפך, זו הקפדה גדולה על דיני טומאה וטהרה.⁹

שלום: אבל בכלל מה שוות כל המצוות שלכם אם אתם שופכי דמים?

גבריאֵל: ומה שוות כל המצוות שלכם אם אין לכם מסירות נפש להילחם על ירושלים? אתה פשוט בוחר לראות את המצוות של הציבור שלך ואת העבירות של הציבור האחר, כי זה נעים לך.

שלום: לא בחרתי במתכוון להתעלם מהמצוות שלכם. אני פשוט לא רואה מצוות של ציבורים אחרים כי אני מכיר רק את הציבור שלי.

גבריאֵל: אז אולי הגיע הזמן שבמקום לדבר על העבירות של הציבור האחר, תבוא להכיר אותו ותראה גם את המצוות שלו. אולי אפילו תלמד ממנו כמה דברים.

שלום: אין לי צורך בזה. אני מכיר את הציבור שלי, ודי לי בזה, כי אני יודע שהציבור שלי הם צדיקים.

גבריאֵל: לדעתך. לדעתי הציבור שלי הם הצדיקים.

שלום: ואחרי הכל, תסכים איתי שאתם לא צדיקים כמו החשמונאים.

גבריאֵל: והחשמונאים כן היו מושלמים? הם השאירו את המלוכה בידם ולא נתנו אותה לבית דוד, נגד ההלכה¹⁰. אף אחד לא מושלם, אבל אלוקים עושה ניסים למי שמוסר את הנפש.

⁷ ע"פ יומא כג.

⁸ יומא כג: למסקנה.

⁹ אחד מצדדי הספק בתחילת הסוגיא שם.

¹⁰ רמב"ן בראשית מט י.

שלום: אתה יודע ששם זה לא היו רק ניסים. הצבא היווני לא היה מאומן ללוחמה בשטח הררי. הוא לא דומה לצבא הרומאי של היום. אתה לא יודע מהי העוצמה של רומא.

גבריאֵל: כמוכם היו בכל הגאולות. כשמשה רצה לגאול את אבותינו ממצריים – היו ערב רב שלא רצו להיגאל. כשעזרא רצה לגאול את אבותינו מגלות בבל – היו כאלה שלא רצו להיגאל. כך היה וכך יהיה. ה' גואל את עם ישראל, ויש כאלה שפשוט לא רוצים. גם אתם לא רוצים להיגאל, וסופכם יהיה כמו הערב רב במצריים.

פרק ד: חשוון תתכז – נסיגת גאלוס

גבריא'ל: תראה את המציאות! גאלוס, נציב סוריה, עם עשרות אלפי חייליו, ברח וקיבל מכה קשה. אנחנו מנצחים את הרומאים!

שלום: כל הכבוד לכם, אבל אני עדיין לא מאמין שתצליחו במרד.

גבריא'ל: כלומר, אתה עוצם את העיניים ולא רוצה להכיר במציאות, כי היא מתנגדת למה שהאמנת בו.

שלום: אתה לא יודע מהי העוצמה של רומא. כמה כלי נשק מגוונים ומתוחכמים יש להם.

גבריא'ל: שטויות. את כל כלי הנשק שלהם הם העתיקו מעמים אחרים, ורק קצת שכללו אותם. אין להם שום יצירתיות, מה שליהודים יש בשפע.

שלום: אני בכלל לא מבין, מה תרויח מהמרד הזה?

גבריא'ל: חירות! אני רוצה חירות!

שלום: לא תקבל חירות. רומא לא סולחת למורדים. אני רוצה לחיות.

גבריא'ל: חיים בלי חירות לא שווים מאומה.

שלום: זה לא חיים בלי חירות. נצטרך רק לכופף קצת את הראש עד יעבור זעם, זה הכל. ואם כבר, אז בדיוק להיפך: חירות בלי חיים לא שווה מאומה.

גבריא'ל: זה לא נכון. הרי לא כולנו נמות. למרד יש מחיר, כמו לכל מלחמה, ואנחנו מוכנים לשלם אותו. רובנו כמובן נמשיך לחיות לאחר המרד, בשלום בכבוד ובחירות. בואו, תצטרפו אלינו למרד ונחזיר את הכבוד למלכות ישראל. תהיה לנו חירות ואז נחזור לחיות כולנו בשלום.

שלום: לאיזה חיים בדיוק אחזור? אחרי ששרפתם את הארכיון עם שטרות החוב שלנו? אתה רוצה שאהיה ממעמד העניים, כמוכם? זה בשבילי לא נקרא לחזור לחיות בחירות.

שריפת ארכיון שטרות

החוב יחד עם שריפת בתי האצילים, באב תתכו (66), ממחישה את השנאה שהיתה בסוף ימי בית שני בין העניים לעשירים. זאת בנוסף לשנאה שהיתה בין הכתות השונות – פרושים, צדוקים, איסיים, סיקריים ועוד.

גבריאֵל: אז אתה מתנגד למרד רק בגלל נגיעות אישיות.

שלום: זה לא נגיעות אישיות, זה דרישה להיגיון ומוסר. אם אתם רוצים מרד ברומאים, אתם צריכים לפני כן להיות הוגנים כלפי אחיכם היהודים. שטרות החוב שייכים לנו. וכל אדם, גם אם הוא ממעמד העניים, חייב לפרוע את חובו.

גבריאֵל: אם שטרי החוב היו נשאים, העניים היו נשאים לנצח עניים, ואתם

הייתם נשאים לנצח עשירים. זה מתאים לך להיגיון ולמוסר שהמצב הזה יישאר עד עולם?

שלום: אז בגלל זה אני צריך לוותר על כספי שעמלתי עליו?

גבריאֵל: אם היית נולד במעמד העניים, היית מסכים איתי.

שלום: ואם אתה היית נולד במעמד העשירים, היית מסכים איתי.

גבריאֵל: אז זהו, שכל הרעיון הזה של מעמדות שונים הוא פסול וחייבים לבטל אותו. תראה, כשאני רואה אדם שלבוש בבגדי עשירים, אני כבר מבין שאין לי מה להקשיב לו.

שלום: תן לי להבין. אם ידבר איתך מישהו עם הבגדים המתאימים, אתה תקשיב לו, גם אם הוא עם הארץ. ואם ידבר איתך מישהו עם הבגדים הלא מתאימים, אתה לא תקשיב לו, גם אם הוא תלמיד חכם.

גבריאֵל: נכון. כי לפי הבגדים אני יכול לדעת מראש אם הדעות שלו פסולות.

שלום: אולי אם תקשיב ברצינות לדעות שלו, ותנסה להבין למה הוא מתכוון, תגלה שהדעות שלו לא פסולות?

גבריאֵל: אבל אסור לי להקשיב לדעות שלו ברצינות, כי הן פסולות.

שלום: לפסול את הדעות בגלל הבגדים, זה לא שנאת חינו?

גבריאֵל: אז כדי שלא תהיה שנאת חִינִם, צריך לבטל את המעמדות, ושכולם יהיו לבושים כמוני.

שלום: ולגנוב מהעשירים את שטרי החוב שלהם?

גבריאֵל: תהיה מציאותי. שטרי החוב כבר נשרפו, אין מה לעשות. מה אתה מציֵע עכשיו? מצבכם כרגע לא טוב. חבריי המורדים שולטים בעיר. לא תנצחו אותנו.

שלום: אז יש לי רעיון איך נעשה שלום בינינו.

גבריאֵל: מה, תקבלו את דעתנו?

שלום: לא... משהו יותר מעשי. הכי הגיוני ומוסרי זה שנפנה כולנו לאסיפת העם. נקים ממשלה שלנו שתשקול ותחליט מה טוב לכל העם, ונקבל את ההחלטה שלה.

גבריאֵל: שכנעת אותי. נקים ממשלה ונקבל את החלטותיה.

פרק ה: סיוון תתכז – הקרב על יודפת

ממשלת המרד, שהוקמה בחשוון תתכז (66), התארגנה להגנה מפני תגובת הרומאים. בין השאר היא כללה את רשב"ג הזקן, מראשי הסנהדרין, יהושע בן גמלא, הכהן הגדול, חנן בן חנן, צדוקי שהיה בעבר כהן גדול, ויוסף בן גוריון. ממשלה זו ייצגה בעיקר את המתונים, אך דאגה להכנה לקרבות, למינוי מפקדים לאזורים השונים ואף להטבעת מטבעות.

שלום: תראה את המציאות! קיבלתם את ממשלת המרד שרציתם, היא מינתה את הפיקוד למרד, דאגה לביצורים, לאגירת מזון ונשק ולאיומן לקראת הקרבות... הכל כמו שרציתם. ומה יצא לנו מזה? עכשיו הגיע לירושלים מכתב מיוסף בן מתתיהו, מפקד המרד שלכם בגליל, שהוא מספר שכשהוא ואנשיו ראו את העוצמה של החיילים הרומאים הם ברחו וחיפשו מקומות להסתתר בהם.

גבריאֵל: זה לא לברוח ולהסתתר, זה להתבצר. כמו צבא מסודר ומאומן. אבל אתה לא מעודכן בהתפתחויות שקרו מאז...

שלום: מה קרה?

גבריאֵל: אולי קשה לך להאמין, אבל אנחנו ממש ברגעים אלה עומדים להביס את הרומאים.

שלום: ברצינות? להביס את הרומאים?

גבריאֵל: אחרי שיוסף ואנשיו הגיעו ליודפת – העיר החשובה ביותר בגליל – והתבצרו בה, הרומאים צרו עליה. הם היו בטוחים שהם יפרצו את המצור בקלות, סמכו על המחסור במים, על כלי המלחמה שלהם – איל הניגוח, סוללות, מכונות, וכמובן על השריון המפורסם שלהם שכל כך שיבחת אותו.

שלום: נו, נו, ומה קרה?

גבריאֵל: בדיוק מה שאמרתי לך. הם באים ברכב ובסוסים ואנחנו בשם ה'. יש לנו מסירות נפש, וכשיש מסירות נפש אלוקים מסייע. הצלחנו מכל הכיוונים: התוכנית של הרומאים להתקפת פתע נודעה לנו, וידענו להתכונן אליה. בנוסף, ביצירתיות רבה המפקד שלנו, יוסף בן מתתיהו, הורה לכבס את הבגדים ולתלותם רטובים על החומה, כדי להטעות את הרומאים שכביכול לא חסרים לנו מים. לאחר מכן, במסירות נפש וגבורה שלא תיאמן, יצאו הנצורים מהעיר, הפתיעו את הרומאים בלי לפחד מהם בכלל, ושרפו להם את מכונות המלחמה ואת הסוללות. ועוד משהו – גם שברנו להם את הראש של איל הניגוח.

שלום: האמת... כל הכבוד...

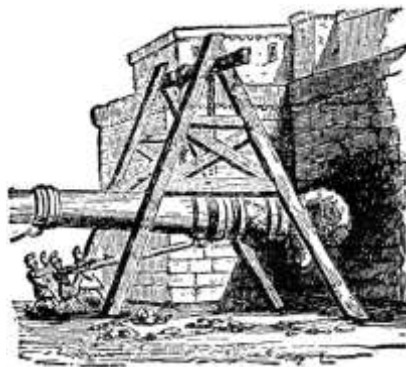
גבריאֵל: אבל עדיין לא שמעת את העיקר.

שלום: מה?

גבריאֵל: הרומאים סמכו על השריון המפורסם שלהם. נצמדו אחד לשני וכיסו את עצמם מכל עבר בשריונים שלהם, מה שהם קוראים "צב". והיו בטוחים שהם מוגנים מפני כל.

שלום: נו, זה באמת מגן עליהם מפני הכל. כל העולם מכיר את זה.

גבריאֵל: כל העולם זה עניין אחד, והיצירתיות היהודית זה עניין אחר.

איל ניגוח הוא מכשיר מכני כבד, המורכב מבול עץ גדול שבקצהו ראש מתכת.

בול העץ היה תלוי בחבלים או שרשראות למסגרת גבוהה, כך שמשיכתו לאחר ושחרורו היו מניעים אותו קדימה בעוצמה על מנת להכות בחומה ולמוטטה.

היה זה הכלי העיקרי לפריצת חומות. בתמונה: חיילים מושכים לאחר איל ניגוח.

כשכבר היה נראה שהמצב נואש¹¹, יוסף הורה לחיילים שלנו להרתיח שמן, והם שפכו אותו על הרומאים. השמן כמוכן חדר בין השריונים שלהם, וממש אכל את כל בשרם. הם התגלגלו בייסורים נוראים. כך יהיה סופם של כל שונאי ישראל הקמים עלינו, מחוץ ומבית!

שלום: תשמע, באמת אין לי מילים. אלו הצלחות ומעשי-גבורה שייזכרו לנצח.

גבריאֵל: ועוד משהו קטן... חיילינו הצדיקים גם קלעו לאספסיינוס חץ ברגל... אבל אם מאהבתך את הרומאים אתה דואג לו, אז תנוח דעתך. הוא יצא מזה בשלום, הפעם...

שלום: אלו באמת מעשי-גבורה. לכן יש לי הצעה בשבילך. אולי עכשיו, אחרי שרומא נחלה אבידות קשות, הגיע הזמן שתעשו איתם שלום? הם כבר ראו שהמרד הזה לא

צב (בלטינית: סטטודו) הוא מבנה שהחיילים הרומאים היו משתמשים בו בשעת הצורך, ובעיקר במלחמה נגד עיר נצורה. הם היו נערכים בשורות צפופות, חיילי השורה הראשונה החזיקו את מגיניהם לפניהם, אלו שבטורים הצדדיים החזיקו את מגיניהם בכיוונים החיצוניים של המבנה, ושאר החיילים החזיקו את מגיניהם מעל ראשיהם. מבנה זה היה מגן עליהם מכל עבר, ובמיוחד נגד ירי חיצים. בתמונה: חיילים רומאים נלחמים במבנה צב כנגד עיר נצורה.

¹¹ יוסף בן מתתיהו מעיד על עצמו בספרו שהוא הגה את הרעיון דווקא מתוך היאוש: ובעת הצרה הזאת לימד האונס את יוסף עצה טובה – כי כן הוא דרך האונס להפליא מזימות לעת תוקף היאוש – והוא ציווה לשפוך שמן רותח על האויבים המתלכדים במגיניהם (מלחמת היהודים ספר ג פרק ז סעיף כח).

כדאי מבחינתם, ושיש לכם עוצמה ומסירות נפש. אתם בעמדת כוח בשביל משה ומתן. הם יסכימו לתת לנו עצמאות מסוימת, תמורה לזה שאתם תצהירו שאתם חלק מהאימפריה שלהם, או משהו דומה. ככה נרוויח מכל הכיוונים: גם חיים וגם חירות!

גבריאֵל: עכשיו, אחרי שהוכחנו לכם ולרומאים את כוחנו, עכשיו אתה חושב שתצליח לרפות את ידינו? הרי אתה היית מעוניין בכניעה עוד לפני המרד, כי אמרת שאין לנו סיכוי. אז עכשיו שהוכחתי לך שאנחנו כן יכולים, אתה צריך להודות שטעית, ובמקום זה, עכשיו אתה רוצה שנרים ידיים?

שלום: גם אם לדברך טעיתי בעבר, זה לא אומר שאני טועה עכשיו.

גבריאֵל: אולי כבר תראה את המציאות! אנחנו מנצחים את הרומאים! ואם כך אנו מנצחים אותה בעיר הראשונה שהם ניסו לכבוש, בוודאי שננצח אותם בכל הקרבות!

שלום: הניצחון הזה הוא יוצא מן הכלל שלא מעיד על הכלל. בהמשך הם ינצחו אתכם.

גבריאֵל: אתה מבין שמרגע שאתה אומר זאת, הדעה שלך הופכת לדעה שאי אפשר להפריכה. כי על כל ניצחון שלנו תוכל לומר שזה רק "יוצא מן הכלל שלא מעיד על הכלל".

שלום: מי אמר שדעה שאי אפשר להפריכה אינה נכונה? גם את מציאות האלוקים אי אפשר להפריך, ובכל זאת הוא קיים. אז גם את ההפסד שלכם אי אפשר להפריך, והוא יהיה קיים.

גבריאֵל: אם כך, איזה אירוע, אם יקרה, יגרום לך לשנות את דעתך?

שלום: למה בכלל שאשנה אי-פעם את דעתי, אם ברור שהיא נכונה?

פרק ו: תשרי תתכח – חורבן הגליל והגולן

שלום: מה יצא לכם מכל המרד הזה? הגליל כבר חרב. יפו כבר חרבה. גמלא כבר חרבה. אתם מחכים שהרומאים יגיעו לירושלים?

גבריאלי: הגליל חרב לא בגללנו אלא בגללכם. יוספוס, המפקד הכושל והבוגד, היה משלכם. הוא מראש התנגד למרד, ורימה אותנו שהוא תומך בו. בטח שמעת שהוא היה ברומא עוד לפני המרד. אני חושד בו שהוא עשה מראש איזו קנוניה עם הרומאים. כשמפקד הגליל משלכם, איך חשבת שנצח?

שלום: את יוסף בן מתתיהו מינתה הממשלה של כולנו.

טיטוס פלאוויוס יוספוס
הוא השם שניתן ליוסף
בן מתתיהו לאחר
המלחמה, כאשר טיטוס
העניק לו אזרחות רומית.
לאחר מכן, שם זה שובש
ליוספוס פלאוויוס.

גבריאלי: אל תקרא לו יוסף. הוא בעצמו רוצה שטיטוס יתן לו אזרחות רומית, ואז יקראו לו טיטוס פלאוויוס יוספוס. הוא בוגד.

שלום: בלי קשר לשאלה מה שמו, לא ענית לי – הרי מינתה אותו הממשלה של כולנו.

גבריאלי: הממשלה הזאת לא של כולנו. גם היא היתה משלכם. עובדה – לאלעזר בן

שמעון, ראש הקנאים, הם לא נתנו שום תפקיד. הגליל נפל בגלל יוספוס שלכם ובגלל הממשלה שלכם.

שלום: יש לי שאלה אליך. מה אתם, המורדים, עושים למי שלא חושב כמוכם אלא רוצה להיכנע לרומאים?

גבריאלי: מה השאלה בכלל? מי שמביא במעשיו את חורבנו של עם ישראל, דינו מוות.

שלום: ומה היה קורה אילו הרוב היו בעד כניעה?

גבריאלי: בגלל שהם רוב מגיע להם להחריב את עמנו ועירנו ומקדשנו? ברור שצריך להרוג אותם.

שלום: אז מה הטענה שלך נגד יוסף בן מתתיהו? כשהוא היה ברומא הוא ראה בעיניו יותר מכולכם מהי עוצמתה, ולכן דעתו מראש היתה שהרעיון של מרד יביא לחורבן עמנו. לא קיבלתם את דעתו, הוא ראה שאי אפשר להציל אתכם, אז הוא הציל לפחות את עצמו.

גבריאלי: אבל הוא לא רק הציל את עצמו. הוא רוצה להצטרף לרומאים ולהיות הסופר שלהם. אז מה, הוא לא בוגד? והיהודי שיצא מידפת והסגיר אותה לרומאים, הוא לא בוגד? שניהם בוגדים, ודינם זהה.

שלום: אי אפשר לקבוע באופן מוחלט שיוסף בוגד¹², יתכן שהוא רק לא השקיע מספיק בתפקידו¹³.

גבריאלי: וזה שכשהוא ואנשיו הסתתרו במערה בידפת והחליטו להתאבד, ובסוף הוא ועוד אחד לא התאבדו אחרי שכל השאר כן, זו לא בגידה?

שלום: לא, זו לא בגידה. הוא הרי ניסה לשכנע אותם מראש להיכנע, וכשראה שהוא לא מצליח, השתדל להציל לפחות את עצמו.

גבריאלי: זה יותר נשמע לי כבגידה.

שלום: ומאיפה בכלל שמעת מה היה שם במערה? יש על זה עדויות?

גבריאלי: למה צריך עדויות? הוא בעצמו סיפר את זה עם כל הפרטים.

שלום: ברור שע"פ ההלכה אין לך אפשרות לדון אותו בלי עדים, שלא בפניו, על סמך הודאות-עצמו, ובלי לדעת פרטים מהותיים, כמו מה היו התנאים וההשפעות בזמן המעשים ובזמן שהוא כתב עליהם¹⁴.

¹² הרב טוביה יהודה טביומי במאמרו "יוספוס פלביוס", הודפס בספר זיכרון לרב יצחק אייזיק הלוי, עמוד שו: ההיסטוריונים כבר דשו בזה וגם הם העלו חרס בידם. סוף דבר – האישיות פלביוס היא עדיין בגדר חידה סתומה. אוהב עמו ולוחם מלחמת הגנה על כבודו וקנייניו הרוחניים, או בוגד ומכשיל עמו, כמו שהוא מודה בגילוי לב על מסירת מבצרי הגליל לידי האויב הרומאי ומתוודה בפומבי על עזרתו לכיבוש ארצו ושיעבוד עמו.

¹³ הרב הרצוג במאמרו "משהו על יוסף בן מתתיהו" אות א: השאלה אם הוא היה ממש בוגד בעמו או רק בבחינת "גם מתרפה במלאכתו אח הוא לבעל משוחית" – הרי זוהי שאלה שקשה לבררה על בוריה.

גבריאֵל: למה אתה כל כך מתעקש להגן עליו?

שלום: כי צריך לדון יהודי לכף זכות.

גבריאֵל: זה לא נאמר על בוגדים. הוא בוגד.

שלום: לדעתך.

גבריאֵל: ואגריפס, שסייע לאספסיינוס במצור על גמלא, מה אתה אומר עליו? גם אותו אתה דן לכף זכות?

שלום: הוא באמת בוגד.

גבריאֵל: ברגע שראיתי שהוא מתנגד למרד, אמרתי לך שלא איכפת לו מהעם היהודי. אז עכשיו שהוכחתי לך שהוא בוגד, אתה צריך להודות שטעית.

שלום: גם אם טעיתי בעבר, זה לא אומר שאני טועה עכשיו. לא כל מי שמתנגד למרד הוא בוגד. אבל לגבי אגריפס, אני מסכים איתך. הוא באמת בוגד.

גבריאֵל: אז אתם בדיוק כמונו. כמישהו מתנגד לדעתכם אתם מגדירים אותו כבוגד. אז מאותה סיבה בדיוק, גם יוספוס, שפיקד על הגליל, הוא בוגד. אבל למדנו את הלקח. להבא נסמוך רק על מפקדים משלנו, וננצח.

שלום: אתם עוד ממשיכים במרד שלכם? הרי יודפת נפלה! בתוך שלושה חודשים נפל גם שאר הגליל! מה יהיה ההמשך לדעתך?

גבריאֵל: זה נכון שהגליל חרב, אבל היו שם גם דברים חיוביים.

שלום: מה?

גבריאֵל: ראית מה היה בגמלא?

שלום: כן... ראיתי שאפילו עיר שמבוצרת בצורה מדהימה על ראש ההר, נכבשה ע"י הרומאים. אלפי יהודים נטבחו, והכל מיותר.

¹⁴ הרב טוביה יהודה טביומי במאמרו "יוספוס פלביוס", הודפס בספר זיכרון לרב יצחק אייזיק הלוי, עמוד שז.

גבריאֵל: אני מתכוון למסירות נפש. יותר מאלו שנהרגו בקרבות, היו אלה שמסרו את נפשם.

שלום: לקפוץ מראש ההר אל המוות זה לא מסירות נפש.

גבריאֵל: בוודאי שכן! החירות עדיפה מהחיים! זו מסירות נפש! עדיף להיהרג מאשר להיכנע!

שלום: נראה לי שזה לא המקרה האחרון שאלו יהיו שתי האפשרויות שיעמדו בפניכם. כי האפשרות לנצח את רומא, לא מציאותית.

גבריאֵל: אז אני מודיע לך באופן ברור, שגם בעתיד, אם אלו יהיו שתי האפשרויות – להיכנע או להיהרג, אבחר להיהרג, בשמחה ובגאווה!

שלום: וזה מותר ע"פ ההלכה?

גבריאֵל: אולי.

שלום: לפחות עכשיו אתה כבר מבין שהמרד שלכם לא יביא את הגאולה?

גבריאֵל: ממש לא. כך דרכה של הגאולה, נגלה ונכסה וחוזר ונגלה¹⁵.

שלום: אתה מבין שמרגע שאתה אומר זאת, הדעה שלך הופכת לדעה שאי אפשר להפריכה. כי על כל הפסד שלכם תוכל לומר שזה רק חלק מה"נכסה" ובהמשך עוד יהיה "נגלה".

גבריאֵל: מי אמר שדעה שאי אפשר

לגבי התאבדותם של אנשי מצדה נחלקו בדור האחרון. הרב גורן כתב שהדבר היה ע"פ ההלכה (מחניים חלק פ"ז).

הרב לוי יצחק רבינוביץ כתב שהדבר היה ע"פ ההלכה המקובלת בידם, אך לא ע"פ ההלכה המקובלת בידנו (סיני חלק נ"ה). וכן יש ראשונים שסוברים שמי שחושש שהגויים יכפו אותו לעבור על אחת משלוש עבירות שיהרג ואל יעבור, מותר לו להתאבד, אך אינו מצווה על כך. והרב נריה כתב שהיה אסור להם להתאבד (צניף מלוכה עמוד 198).

¹⁵ במדבר רבה פרשת נשא פרשה יא: דומה דודי לצבי מה הצבי הזה נגלה וחוזר ונכסה כך גואל הראשון נגלה ונכסה. רבי ברכיה בשם רבי לוי אמר כגואל הראשון כך גואל האחרון הגואל... אף גואל האחרון נגלה להם וחוזר ונכסה מהם. ובדומה לזה במדרשים נוספים.

להפריכה אינה נכונה? גם את מציאות האלוקים אי אפשר להפריך, ובכל זאת הוא קיים. אז גם את הניצחון שלנו אי אפשר להפריך, והוא יהיה קיים.

שלום: אבל זה כבר ברור שאין לכם סיכוי לנצח את רומא.

גבריאֵל: להיפך, עכשיו ירושלים מקבלת חיזוק.

שלום: מה?

נפילת הגליל השפיעה על האיזון בין המחנות בירושלים.

עד עתה, המתונים היוו את הרוב, והקנאים, בהנהגת אלעזר בן שמעון, היו המיעוט.

כעת, רבים מתושבי הגליל החרב ברחו אל ירושלים, האשימו את ממשלת המרד המתונה בנפילת הגליל, והצטרפו למחנה קנאים חדש, בהנהגת יוחנן מגוש חלב.

גבריאֵל: יוחנן מגוש חלב ואנשיו מגיעים מהגליל לירושלים והם יעזרו לנו כאן.

שלום: אלה שרימו את טיטוס וברחו בשקט בלילה מגוש חלב, הם אלה שיכריעו אותו בירושלים?

גבריאֵל: התכוונתי שהם יעזרו לנו כאן נגדכם... עכשיו אתם, המתונים – המעטים, ואנחנו המורדים – רבים מכם.

שלום: נראה לי שיותר משהם יעזרו לכם להילחם בנו וברומאים, הם יעזרו לכם להילחם אלו באלו. יהיה לכם עכשיו עוד פלג לריב איתו.

פרק ז: ניסן תתכח – כניסת האדומים לירושלים

האדומים לחמו במרד לצד הקנאים. הם נכנסו לירושלים, בט"ו בניסן תתכח (68), לקריאתו של יוחנן מגוש חלב, שביקש את עזרתם במלחמתו נגד המתונים. באותו הלילה הרגו הקנאים והאדומים אלפים מהמתונים, ובראשם את הכהנים הגדולים חנן בן חנן ויהושע בן גמלא, ולאחר מכן גם את יוסף בן גוריון.

שלום: יצאתם מדעתכם! רצחתם את חנן בן חנן ואת יהושע בן גמלא.

גבריאלי: שניהם בוגדים.

שלום: מה הם עשו לך?

גבריאלי: הם היו ממנהיגי הבוגדים.

שלום: כל מי שבעד שלום עם הרומאים הוא בוגד?

גבריאלי: בוודאי, הוא בוגד בהחלטת עם ישראל למרוד ברומאים.

שלום: שניהם היו גם חלק מהממשלה של כולנו.

גבריאלי: כבר אמרתי לך שזו לא הממשלה שלנו. ממשלה נועדה בשביל העם. לכן, אם הממשלה לא מקשיבה לעם, אז היא לא הממשלה שלו.

שלום: הממשלה הקשיבה לחלק אחר מהעם. החלק שלא רוצה למרוד.

גבריאלי: אבל הם לא אמרו את זה. מאז שהממשלה הזו הוקמה, לפני שנה וחצי, היא הצהירה שהיא תומכת במרד. הם מינו מפקדים, דאגו לביצורים, ואפילו הטביעו מטבעות עם הכתובת "חרות ציון". עכשיו הבננו שהם פשוט רימו אותנו. הם לא באמת התכוונו למרוד, והם רק העמידו פנים כדי להשתיק אותנו.

שלום: אז מה, עם ישראל יהיה כצאן אשר אין לו רועה?

גבריאלי: יש לי את המנהיג שלי, הוא הרועה שלי. בשביל מה אני צריך ממשלה של כל העם?

שלום: שניהם היו גם כהנים גדולים.

גבריאֵל: אז מה?

שלום: אתם כל הזמן מדברים על שמירה על המקדש והקרבנות. ואתם בעצמכם רצחתם את הכהנים הגדולים.

גבריאֵל: הכהנים הגדולים מזמן כבר לא מייצגים את הקודש והמקדש.

שלום: למה?

גבריאֵל: כי בכל ימי הבית השני הרבה כהנים גדולים היו הורגים זה את זה.¹⁶

שלום: זו דעה מסוימת, זה בכלל לא ברור.

גבריאֵל: מה שכן ברור זה שבכל ימי הבית השני כל הכהנים הגדולים לא הוציאו את שנתם, למעט בודדים.¹⁷ שנות רשעים תקצורנה.

שלום: מניין לך?

גבריאֵל: כי היו שלוש מאות כהנים גדולים בכל ימי הבית.¹⁸

שלום: זה לא מסתבר. זה בטח רק גוזמא.¹⁹

גבריאֵל: ולמה אתה לא מאמין שזה כפשוטו?

שלום: כי זה לא נשמע לי הגיוני.

גבריאֵל: וזה שדלתות ההיכל היו נפתחות מאליהן לפני ארבעים שנה כדי לסמל את החורבן, עד שגער בהן הרב שלך, רבן יוחנן בן זכאי,²⁰ זה כן כפשוטו?

¹⁶ דעה מסוימת בירושלמי יומא פ"א ה"א, שהכהנים הגדולים היו הורגים זה את זה בכשפים.

¹⁷ יומא ט.

¹⁸ יומא ט.

¹⁹ בירושלמי יומא פ"א ה"א הגירסא היא שבבית שני שימשו כשמונים כהנים גדולים. אמנם גם ע"פ חשבון זה שנתייהם היו מעטות.

²⁰ יומא לט:

שלום: כן, זה כן נשמע לי הגיוני.

גבריאֵל: אז בעצם אתה לא מסתמך על המציאות, אלא על ההיגיון שלך.

שלום: על מה רצית שאסמוך? על ההיגיון שלך?

פרק ח: סיוון תתכח – מות נירון

גבריאֵל: שמעת? נירון קיסר מת. זה סופו של מי שמעלה בדעתו לכבוש את ירושלים. כן יאבדו כל אויבֵיך ה', וגם התומכים בהם.

שלום: איך אתה שמח על מותו? הרי הוא התגייר!

גבריאֵל: נירון? התגייר? ומה פתאום קיסר רומאי אכזרי ומטורף מחליט להתגייר?

שלום: הוא אמר לילד "פסוק לי פסוקך" והבין מהתשובה שאם הוא יילחם בירושלים הוא יענש²¹.

גבריאֵל: ואתה מאמין למעשיות האלה?

שלום: ולמה לא להאמין לזה?

גבריאֵל: כי זה לא נשמע לי הגיוני.

שלום: אני לא מבין. זה שנירון התגייר לא הגיוני בעיניך, אבל כל מיני השערות על זה שיוסף בן מתתיהו עשה קנוניה מראש עם הרומאים – לזה אתה כן מאמין?

גבריאֵל: כן, זה כן נשמע לי הגיוני.

שלום: אז בעצם אתה לא מסתמך על המציאות, אלא על ההיגיון שלך.

גבריאֵל: על מה רצית שאסמוך? על ההיגיון שלך?

שלום: אז בגלל שההיגיון שלי שונה משלך, מגיע לי למות?

גבריאֵל: ככה זה לפי ההיגיון שלי.

שלום: אז כדי שלא תהרוג אותי, יש לי רעיון איך נעשה שלום בינינו.

גבריאֵל: מה, תקבלו את דעתנו?

²¹ גיטין נו.

שלום: לא... משהו יותר מעשי. נתחלק. מי שרוצה למרוד – ימרוד, מי שרוצה לשבת בשקט – ישב בשקט. כל אחד יכבד את דעתו של האחר.

גבריאֵל: בזמן מלחמה התורה אוסרת על אדם להמיס את לבב אחריו.²² כולם חייבים לתמוך במלחמה. מי שלא – הריהו נוקב חור בספינה של כולנו. חוץ מזה, לא תרוויחו מזה כלום. רומא לא סולחת למורדים, וגם לא לחבריהם שיושבים בשקט. התנאי של רומא בשביל להשאיר אתכם בחיים הוא שתסגירו אותנו אליהם.²³ וזה הרי אנחנו לא ניתן.

²² משנה סוטה פרק ח משנה א (מב.).

²³ גיטין נו: שקלינן צבתא ושקלינן ליה לדרקון וקטלינן ליה, וחביתא שבקינן לה. רש"י שם: כך היינו מצפים אולי נוכל להם ולהוציאם ממנה ותהיה העיר קיימת ונשלים עמך.

פרק ט: ניסן תתכט – פלג נוסף בירושלים

לאחר כניסת שמעון בר גיורא לירושלים, בניסן תתכז (69), היו בעיר שלושה פלגים של מורדים: אלעזר בן שמעון, יוחנן מגוש חלב, שמעון את שמעון מי שהכניס את שמעון בר גיורא לירושלים היו דווקא המתונים, שסברו שהוא יסייע להם נגד יוחנן מגוש חלב. אך בסופו של דבר כניסתו זו רק הוסיפה למלחמות הפנימיות בין המורדים.

שלום: אז קיבלתם עכשיו עוד חיזוק... שמעון בר גיורא ואנשיו נכנסו לירושלים. אז עכשיו יש לכם שלושה פלגים של קנאים בתוך ירושלים...

גבריאֵל: אני לא יודע אם זה חיזוק בשבילנו... אבל זו בוודאי מכה בשבילכם. זה נהיה יותר ויותר מסוכן להיות מתון בירושלים. אני מציע לך להיזהר.

שלום: תודה על האזהרה...

גבריאֵל: אבל יש לי רעיון איך נעשה שלום בינינו.

שלום: מה, תקבלו את דעתנו?

גבריאֵל: לא... משהו יותר מעשי. בואו נקבע ע"פ הרוב, כמו בבית דין. נספור כמה מאנשי ירושלים תומכים במרד, כמה מתנגדים, ונקבל את דעת הרוב.

שלום: אבל ראוי שנספור גם את מי שתמך בנו וכבר אינו בין החיים.

גבריאֵל: אתה מתכוון לאלה שאנחנו דאגנו שלא יהיו בין החיים.

שלום: כן.

גבריאֵל: הם לא היו מעם ישראל גם כשהם היו בחיים. רשעים בחייהם קרויים מתים.

שלום: ולמה שנספור רק בתוך ירושלים? צריך לספור בכל עם ישראל.

גבריאֵל: כמו יהודי מצריים? שמושל מצריים, היהודי הבוגד טיבריוס, הרג חמישים אלף מהם בגלל שהם היו מהמורדים? אתה רואה? אתם בדיוק כמונו. הורגים את מי שחושב אחרת.

שלום: טיבריוס הוא לא משלנו, הוא מומר. הוא לא נחשב יהודי.

גבריאֵל: אז אתם בדיוק כמונו. פוסלים את מי ששונה מכם.

שלום: אז נספור את אנשי ירושלים ונקבע ע"פ הרוב?

גבריאֵל: אין שום משמעות לרוב כשהמציאות ברורה. ואם רוב העם רוצים
לאבד את עצמם ואת ירושלים, אני צריך להצטרף אליהם?

פרק י: תשרי תתל – מאבקים פנימיים בירושלים

שנת 69 לסה"נ מכונה "שנת ארבעת הקיסרים", משום שבאותה שנה היתה ברומא מלחמת אזרחים וכיהנו בה בזה אחר זה ארבעה קיסרים: גלבה, אותו, ויטליוס, אספסינוס. זו היתה הזדמנות למורדים להתבסס ולהתחזק נגד הרומאים, אך הזדמנות זו לא נוצלה.

גבריא'ל: משגע אותי שהתחלנו את המרד לפני שלוש וחצי שנים, ובכל השנים האלה, שברובם היה שקט, לא עשינו שום דבר משמעותי בהכנות לקרבות על ירושלים. ברור לכולנו שכאן יהיו הקרבות העיקריים, ובכל זאת בזבזנו את השנים היקרות האלה. במיוחד שלפני חצי שנה התחילה מלחמת אזרחים ברומא, הקיסרים מתחלפים בה בזה אחר זה, והם משותקים. דבר זה הביא להפוגה במלחמת הרומאים נגדנו, והיינו יכולים לנצל את זה מצוין.

שלום: אתה בא בטענות אלי? אני דווקא מרוצה מזה. לפחות בינתיים יש לי שקט מהרומאים, שאני כל כך מפחד מהמלחמה איתם.

גבריא'ל: האמת שהפעם אני לא בא בטענות אליכם. חבל לי שאנחנו, המורדים, בזבזנו את הזמן היקר הזה על קרבות בתוכנו. ובקרוב הרומאים יגיעו לירושלים, ויערכו מצור, כשאנחנו לא מספיק מוכנים.

שלום: ואז יתהפך הגלגל ואנחנו, המתונים והעשירים, נהיה חזקים יותר מכם.

גבריא'ל: למה אתה חושב ככה? בכל מקרה הנשק בידינו ולא בידכם.

שלום: כי כשיתחיל המצור, האוכל יהיה יקר יותר מהנשק. המחסנים בידינו, ואולי תאלצו להסכים לדרישות שלנו.

גבריא'ל: אתה מדבר על המצור כאילו אתה מחכה לו... אתה לא מבין שזה דבר נורא? נצטרך להילחם בכל הכוח, כשאנחנו רעבים.

שלום: נכון, זה דבר נורא להילחם כשרעבים. אבל אנחנו הרי לא נילחם, ואנחנו גם לא נהיה רעבים.

גבריאֵל: אתם תראו את ירושלים מוקפת מצור, תראו אותנו נלחמים ברומאים, ולא תעזרו לנו?

שלום: למה אנחנו צריכים להילחם? אנחנו התנגדנו למלחמה, ואנחנו ממשיכים להתנגד. אנחנו נחכה בשקט. רגועים ושבעים.

שריפת המחסנים אירעה

במהלך המאבקים הפנימיים בירושלים, בחורף תתל (70). ישנן השערות שונות מהו המניע שהביא לשריפה זו. מדברי חז"ל משמע שהמטרה הייתה להכריח את המתונים להילחם (גיטין נו. ורש"י שם, איכה רבה פרשה א סי' לא).

גבריאֵל: אתה בעצם אומר שהמחסנים האלה שלכם מביאים נזק כפול: הם גם יגרמו לכם לא להילחם, וגם יגרמו לכם לשלוט עלינו בהקצבת המזון.

שלום: מי שטרח בערב שבת...

גבריאֵל: שכנעת אותי. המחסנים שלכם הם האסון שלנו!

פרק יא: סיוון תתל – המצור גובר

גבריא'ל: תראה את המציאות! בחורף הזה ירדו שפע של גשמי ברכה, כך שלא חסרים לנו מים למצור. רואים שמשמיים מסייעים לנו.

שלום: זה נכון שיש מים, אבל זה גם נכון שאין לחם.

גבריא'ל: אז אין לחם, לא נורא. לא על הלחם לבדו יחיה האדם.

שלום: אבל אני רעב.

גבריא'ל: נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב.

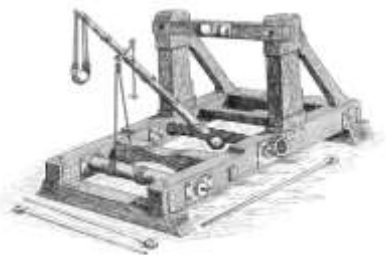
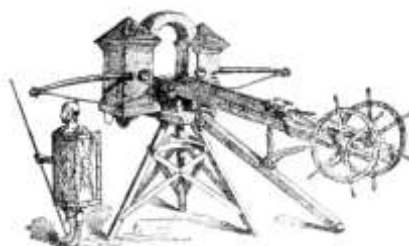
שלום: אני אומר לך שהמציאות היא שאני רעב, ואתה מביא לי פסוק.

גבריא'ל: הפסוק קובע את המציאות.

שלום: אבל המציאות היא שאני רעב.

המצור כלל לא רק הרעבה וניסיונות לפריצת החומות, אלא גם שימוש בכלי מלחמה כבדים: בליסטראות (זורקי-רמחים), וקטפולטות (רומי-אבנים).

כלים אלו מוזכרים גם בחז"ל: הביאו לו (לאספסיינוס) נסרים של ארז ונתן לתוך קשת של זירים והיה מכה בהן על החומה (אבות דרבי נתן נוסחא א פרק ד משנה ה). בתמונות: בליסטרה (למעלה) וקטפולטה (למטה).

גבריאֵל: הפסוק מבטיח שצדיקים לא ירעבו.

שלום: אבל אני כן רעב.

גבריאֵל: זו ההוכחה שאתה לא מהצדיקים.

שלום: אסביר לך למה אני רעב – כי החברים שלך, שאתה קורא להם "צדיקים", חוטפים מאיתנו את מעט המזון שנשאר לנו.

גבריאֵל: אם אין מספיק מזון לכולם, אז הלוחמים קודמים. זה הגיוני ומוסרי.

שלום: הם כבר בקושי לוחמים. גם הם, הצדיקים האלה שלך, כבר די רעבים, ולכן הם כבר ממעטים לתקוף את הרומאים. ועדיין אתם מאמינים שתנצחו את הרומאים?

גבריאֵל: תראה, ממש לפני כמה ימים הצלחנו בפעולה שלא-תיאמן. חפרנו מנהרה

סוללת מצור היא

אמצעי שנועד לאפשר את הגישה עד החומה, מבעד למכשול כגון חפיר.

את הסוללות, כמו את שאר מכונות המלחמה, היו בונים מעצים שמצאו בסביבות העיר הנצורה.

בשלב זה, שלאחר בניית הסוללות החדשות, כל אזור ירושלים היה כבר נקי מעצים, במרחק של למעלה מעשרה קילומטרים (תשעים ריס). מה שמנע את האפשרות המעשית של בניית סוללות נוספות.

בתמונה: סוללת-מצור שנועדה לאפשר למגדל-מצור לנוע עליה מעל החפיר ולהתקרב לחומה.

מתחת לסוללה של הרומאים, תמכנו אותה בקורות עץ, הבערנו אותה, וכך ביצירתיות יהודית שמעל הטבע הסוללה התנפצה ונשרפה. יומיים לאחר מכן פרצו שלושה לוחמים שלנו אל תוך מערכת האויבים, ללא שום מורא, במסירות נפש עצומה, ושרפו את שאר הסוללות ומכונות הניפוץ. כך ירדו לטמיון הסוללות שהרומאים בנו בעמל רב במשך שבועיים וחצי.

שלום: זו באמת מסירות נפש עצומה, והצלחה שמעל הטבע. אבל לא תנצחו אותם.

גבריאלי: תראה, המצב הוא שהם מאוד מפחדים מהגבורה שלנו. חלק מהרומאים אפילו ערקו אלינו!

שלום: זה נכון. אבל עוד מעט הם יתחילו לבנות סוללות חדשות.

גבריאלי: אז נשרוף גם אותן, ואז כבר לא יהיה להם סיכוי, כי כבר לא יישארו עצים מסביב לירושלים. ואם אין עצים – אין סוללות.

שלום: האמת היא שאתה צודק, והרומאים יודעים שאם תצליחו לשרוף גם את הסוללות החדשות שלהם אין להם יותר סיכוי לכבוש את ירושלים.

גבריאלי: אז אתה מבין שאנחנו עומדים לנצח אותם!

שלום: לא. קשה לי להאמין שתצליחו לשרוף אותן, כשאתם הולכים ומתים ברעב. כדאי מאוד להיכנע להם ולהציל את חיינו. אספסיינוס עצמו הבטיח שאם רק תראו לו סימן כניעה הוא יעזוב את כולנו וילך²⁴, הוא גם שלח את יוסף בן מתתיהו לנסות לשכנע אתכם שוב להיכנע.

גבריאלי: אתה מאמין לאספסיינוס וליוספוס? ברגע זה ממש הרומאים צולבים מול החומה מאות מהחברים שלך, יהודים שניסו לצאת ולהיכנע. תראה מה מצפה למי שסומך על ההבטחות של אספסיינוס ונכנע.

²⁴ אבות דרבי נתן נוסחא א פרק ד משנה ה: וכשבא אספסיינוס להחריב את ירושלים אמר להם שוטים מפני מה אתם מבקשים להחריב את העיר הזאת ואתם מבקשים לשרוף את בית המקדש, וכי מה אני מבקש מכם אלא שתשגרו לי קשת אחת או חץ אחת (סימן כניעה) ואלך לי מכם.

שלום: לא נראה לי שאלו יהודים שרצו להיכנע. מסתבר יותר שאלו יהודים שניסו לברוח בסתר. בעיקרון הרומאים מכבדים הסכמי-כניעה. ואפילו רבן יוחנן בן זכאי כבר חזר²⁵ על דברי אספסיינוס, שהרומאים רק רוצים סימן כניעה והם ילכו²⁶.

גבריאלי: אי אפשר לסמוך על הסכמי-כניעה עם הרומאים, ובוודאי עם אספסיינוס. עובדה – את יהודי טריאכי שנכנעו, אספסיינוס ציווה להמית את חלקם ולמכור לעבדים את השאר.

שלום: זה נכון. אבל זה יוצא מן הכלל שאינו מעיד על הכלל.

גבריאלי: להרוג את מי שנכנע, נגד ההסכמים איתו, זה דבר נורא, לא?

שלום: נכון. אני רק רוצה להזכיר לך שבתחילת המרד שלכם, כשצרתם על ארמון הורדוס, הרומאים התבצרו שם במגדלים, סיכמתם איתם שהם ייכנעו וינצלו. וכשהם נכנעו הרגתם אותם.

גבריאלי: זה אנשיו של אלעזר בן חנניה. הוא כבר מזמן לא בירושלים, כי הממשלה שלכם שמחה להיפטר ממנו ושלחה אותו לפקד על חבל אדום. בקיצור, אל תאשים אותי, זה לא הפלג שלי. זה פלג של מורדים אחרים.

שלום: האמת שלא הבנתי בדיוק על מה אתם רבים. אין ביניכם מישהו שאתה מכנה אותו "בוגד", אז למה להרוג זה את זה?

גבריאלי: גם בין המורדים, מי ששייך לפלג אחר הוא בוגד.

שלום: אבל גם הפלגים האחרים תומכים במרד, אז איך לדבריהם גם הם בוגדים?

²⁵ בספר יום יום חג (הרב הס) במאמר "עסקת השטחים של חז"ל" העיר על כך שדברי רבן יוחנן בן זכאי שם הם בדיוק חזרה על דברי אספסיינוס.

²⁶ ההמשך שם: כיון ששמע רבן יוחנן בן זכאי שלח וקרא לאנשי ירושלים ואמר להם בני מפני מה אתם מחריבין את העיר הזאת ואתם מבקשים לשרוף את בית המקדש, וכי מהו מבקש מכם הא אינו מבקש מכם אלא קשת אחת או חץ אחת וילך לו מכם.

סיבת המחלוקת בין פלגי המורדים השונים לא הובררה כל צורכה. יתכן שמדובר בתפיסה שונה של ניהול המדינה המשוחררת, יתכן שמדובר במחלוקת אישית, בבחינת "מי בראש", ויתכן שמדובר בשילוב של השתיים.

גבריאֵל: אל תנסה להבין. מי שעומד מרחוק לא יכול להבין מלחמות פנימיות.

שלום: אולי דווקא מי שעומד מרחוק מבין טוב יותר.

גבריאֵל: עזוב את המלחמות הפנימיות בינינו, אני עסוק כרגע במלחמה איתך ועם הרומאים. אתה רוצה לסמוך על ההבטחות של הרומאים, ומה תגיד על זה שהרומאים הרגו גם את רבן שמעון בן

גמליאל? הוא היה ממש מהמתונים, מהרבנים שלכם. וככה הוציאו אותו להורג, על קידוש השם²⁷.

שלום: האמת, אני לא בטוח שהרומאים הרגו אותו. יכול להיות שזה חבריך, שלא מצאה חן בעיניהם המתינות שלו²⁸.

גבריאֵל: נראה לך שהיינו הורגים את אחד מגדולי התנאים?

שלום: כן! הרי את רבן יוחנן בן זכאי הייתם הורגים, אילולי שהוא יצא בערמה מהעיר.

גבריאֵל: כי הוא בוגד.

שלום: הוא נשיא ישראל! הוא מגדולי התנאים! מתלמידיו של הלל הזקן! הוא תלמיד חכם!

גבריאֵל: מה המשמעות לזה שהוא תלמיד חכם אם הדעות שלו שונות משלי?

²⁷ בפשטות רבן שמעון בן גמליאל הוא מעשרת הרוגי מלכות.

²⁸ תולדות תנאים ואמוראים, ערך רשב"ג דיבנה, עמוד 1163: וקרוב מאוד לומר שלא נהרג רשב"ג מן מלכות רומי, אך מייד הקנאים שהיו בירושלים, יען שהוא היה נגד דעתם וכדמוּבא במלחמות היהודים, אך יען שאין לנו שום מקור מדברי חז"ל לכן אקצר.

שלום: אם אתה מכבד תלמידי חכמים רק בתנאי שהדעות שלהם מתאימות לשלך, אז אתה לא מכבד תלמידי חכמים אלא מכבד את הדעות שלך.

גבריאֵל: אבל הוא בוגד! הוא יצא מהעיר בשביל לרבר עם אספסיינוס. לדבר עם האויב זו בגידה. ועובדה, גם אצלכם יש עליו ביקורת – למה לא ביקש את ירושלים.

שלום: זו לא ביקורת עליו. אצלנו מכבדים תלמידי חכמים. אנחנו רק אומרים שהקב"ה לפעמים מסבב להעלים משהו מהחכמים.

רבי זכריה בן אבקולס

מוזכר בגמרא (גיטין נו.)
כמי שענוותנותו החריבה
את ביתנו ושרפה את
היכלנו והגלתנו מארצנו,
בכך שלא הרג את בר
קמצא.

יש מי שטענו שהוא-הוא
זכריה בן אמפיקלוס
שהיה אחד מראשי
הקנאים.

גבריאֵל: אצלכם לא מעבירים ביקורת על תלמידי חכמים? הרי על רבי זכריה בן אבקולס, שעזר לנו להתחיל את המרד, אתם מעבירים ביקורת חריפה, שלדבריכם הוא יגרום לחורבן. אז אתם בדיוק כמונו, כל אחד מאיתנו בוחר את הרב שמתאים להשקפה שלו, ופוסל את זה שלא...

שלום: אל תתבלבל. רבי זכריה בן אבקולס לא תמך במרד שלכם. ואנחנו גם לא פוסלים אותו חלילה. אנחנו רק אומרים שמרוב ענוותנותו וסבלנותו שלא הרג את אותו

בוגד, התגלגל המרד שלכם, שבאמת עוד יביא עלינו חורבן.

גבריאֵל: אז אתם בדיוק כמונו... אתם מודים שצריך להרוג בוגדים... עכשיו רק נשאר לברר איזה צד הוא הבוגד...

שלום: אבל אנחנו סומכים על גדולי ישראל.

גבריאֵל: גם אנחנו. הנה, רבן שמעון בן גמליאל הנשיא היה ממנהיגי הממשלה שתמכה במרד.

שלום: לא שאלתם אותו אם לפתוח במרד. אחרי שאתם פתחתם במרד, הוא ניסה לתמוך בו בעדינות וקיווה להגיע לשלום עם הרומאים.²⁹

²⁹ הרב הרצוג במאמרו "משהו על יוסף בן מתתיהו" אות ד.

גבריאֵל: בכל מקרה גם אתם לא סומכים תמיד על גדולי ישראל. הנה, העברתם ביקורת על רבי זכריה בן אבקולס. וגם על חכמים שישבו בסעודה ולא מיחו על הביזוי של בר קמצא, שבלעדיהם לא היה מתחיל המרד.

שלום: אבל לא על רבן יוחנן בן זכאי, נשיא ישראל.

גבריאֵל: ומה תענה על השאלה, אם הוא כבר ברח אל אספסיינוס, למה הוא לא ביקש ממנו את ירושלים?

שלום: מסתבר שאספסיינוס לא היה מוותר לו על ירושלים³⁰, בדיוק בגלל אנשים כמוך. אם הייתם מקשיבים לרבן יוחנן בן זכאי ונכנעים, מזמן ירושלים היתה נשאת בידינו.

גבריאֵל: תגיד לי... בפגישה הזו של רבן יוחנן בן זכאי ואספסיינוס, אספסיינוס דרש ממנו לשבור את החומה. מה רבן יוחנן בן זכאי ענה לו?

שלום: הוא שתק.

גבריאֵל: ומה אתם חושבים? זה טוב שהוא שתק?

שלום: גם על זה אנחנו אומרים שהקב"ה סיבב להעלים ממנו את התשובה.

גבריאֵל: ומה אתם חושבים שהיה ראוי שיענה לו?

שלום: שאנחנו רוצים לשמור את החומה, ומצפים שאולי נוכל להוציא את המורדים מהעיר ולהשלים עם הרומאים³¹.

גבריאֵל: אתה מבין מה המשמעות של להוציא את המורדים מהעיר... אתה יודע מה הרומאים יעשו לנו אם החלום הזה שלכם יתגשם.

שלום: מה לעשות? אנחנו צריכים להגן על עצמינו מפניכם.

³⁰ גיטין נו:

³¹ גיטין נו: ורש"י שם ד"ה וחביתא: היינו מצפים אולי נוכל להם (למורדים) ולהוציאם ממנה ותהיה העיר קיימת ונשלים עמך.

גבריאֵל: אז שוב יוצא שאנחנו בדיוק אותו הדבר... אתם רוצים להרוג אותנו בדיוק כמו שאנחנו רוצים להרוג אתכם...

שלום: אבל אני לא מבין, אם גדולי ישראל, ורבן יוחנן בן זכאי בראשם, אומרים לכם שכדאי להימנע מהמרד, למה אתה לא סומך עליהם?

גבריאֵל: כי מי שיקשיב להם יביא עלינו חורבן.

שלום: אבל הם גדולי ישראל!

גבריאֵל: אבל הם לא נביאים. כדי להיות נביא צריך לעשות אות או מופת³², וזה הם לא עשו.

שלום: אבל הם גדולי ישראל!

גבריאֵל: תמיד גדולי ישראל ידעו לחזות את העתיד ולזהות חורבן שמתקרב?

³² רמב"ם יסודי התורה פ"ז ה"ז.

פרק יב: תחילת אב תתל – ערב חורבן המקדש

גבריאֵל: תראה! אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל יתיאש מן הרחמים³³! כשכבר היה נראה שהכל אבוד, והרומאים כבר נכנסים להר הבית, ע"י מסירות נפש ויצירתיות יהודית כמו שיש רק לנו, הצלחנו להערים עליהם ולמשוך אותם לאולם המערבי, ואז לשרוף אותם בתוכו. אחרי מפלה כזו, כשהם כבר חשבו שהם כל כך קרובים לניצחון, מסתבר שהם יתיאשו.

שלום: ואם הם לא יתיאשו? תוך כמה ימים הם יצליחו להיכנס למקדש ולשרוף אותו.

גבריאֵל: מרוב ההסתכלות השלילית שלך אתה לא חושב בהיגיון. גם אילו חלילה הרומאים יגיעו לבית המקדש, לא יעלה על הדעת שהם יחריבו אותו. בדרך כלל הרומאים לא מחריבים מקדשים של מורדים. אז גם אין סיבה שיחריבו את מקדשנו, להבדיל כמובן. אבל הם ממילא לא יצליחו להגיע למקדש. ככל שהם מתקרבים יותר, כך גדילה המסירות נפש שלנו. הם יינגפו לפנינו.

שלום: תראה את המציאות! אם שחטה את בנה ואכלה אותו ברעב. הלוחמים שלכם ניזונים ממים שבושל בהם תבן³⁴. ועם זה תצליחו עוד להכריע את הרומאים³⁵? מתי כבר תראה את המציאות?

גבריאֵל: ממתי יהודי מסתכל על המציאות? כשנחשון בן עמינדב קפץ למים, הוא הסתכל על המציאות? כשדניאל נכנס לגוב האריות, הוא הסתכל על המציאות? כשאברהם נכנס לכבשן האש, הוא הסתכל על המציאות? יהודי אף פעם לא מסתכל על המציאות! יהודי סומך רק על הקב"ה! ואז הקב"ה עושה לו נס! ואתה יודע מה? אתה, בגלל שאתה לא

³³ ברכות י.

³⁴ איכה רבה פרשה א אות לא.

³⁵ טענתו של רבן יוחנן בן זכאי באיכה רבה שם.

סומך על הנס, הקב"ה באמת לא יעשה לך נס! הוא יעשה נס רק למי
שסומך עליו!

פרק יג: ט אב תתל – חורבן המקדש

שלום: טוב שהיינו בעיר ולא באזור הר הבית, אחרת מזמן הרומאים כבר היו שוחטים אותנו.

גבריאלי: לפני שהם היו מספיקים לשחוט אותי, הייתי קופץ אל תוך הלהבות של המקדש³⁶. מסירות נפש.

שלום: זה היה ברור לי שהחורבן הזה יגיע.

גבריאלי: בוודאי... אחרי שקורה אירוע כל אחד נזכר שהוא והחכמים שלו ידעו מראש שכבר נגזרה גזירה...

שלום: זה פשוט היה הגיוני שהרומאים ינצחו אתכם.

גבריאלי: ממש לא. דווקא היינו מאוד קרובים לניצחון. כמעט הצלחנו לשרוף להם את הסוללות החדשות. כבר יצאנו וניסינו להתקיף אותם, רק היתה חסרה לנו עוד קצת גבורה ומסירות נפש, מה שהיה לנו בפעמים הקודמות³⁷. ואם היינו מצליחים לשרוף אותן, ברור שהם היו מתייאשים.

שלום: זה נכון שאם הייתם מצליחים לשרוף אותן, לא היתה להם יותר שום דרך להבקיע את החומה.

גבריאלי: וגם לאחר שהם הצליחו להבקיע את החומה, חייליהם סירבו להיכנס לעיר, כי הם ידעו שנהרוג את הראשונים שייכנסו. טיטוס היה צריך לשכנע אותם בנאום מיוחד על הגדולה של מוות בשם טוב ובגבורה. אז בהחלט היינו קרובים לניצחון.

שלום: אבל זה לא קרה. המקדש כן חרב. מה תעשה עכשיו?

³⁶ ע"פ תענית כט.

³⁷ מלחמת היהודים ספר ו פרק א סעיף ג: כי לא עשו [המורדים] את הדבר בלב אחד ובהשכל וברעת, ולא יצאו חוצץ כולם אי אם בגדודים [קטנים], וגם אלה התפרדו ונוהרו [יותר מן המידה] ויראו לנפשם. סוף דבר: הם עשו את מעשיהם שלא כדרך היהודים.

גבריאֵל: אחכה שהם יסיימו לשרוף את המקדש, שיחזרו להם לרומא, ושיניחו לנו.

שלום: נראה לך שהם יעזבו אותנו? אני משוכנע שהם לא יוותרו, הם יכבשו את כל ירושלים.

גבריאֵל: לא הגיוני שהם ייכנסו לקרבות על כל ירושלים, כי בתוך העיר יש לנו יתרון גדול עליהם – אנחנו מכירים את הסמטאות והם לא. וממילא אין להם צורך לכבוש את העיר, הרי ברגע שהם שרפו את המקדש, הם כבר הוכיחו שהם ניצחו אותנו.

שלום: אתה רואה, אמרתי לך שאין לכם סיכוי נגד רומא.

גבריאֵל: אמרתי לך שזה רק בגלל שלא הצטרפתם אלינו למרד. באמת חבל שבעל כורחי אני תקוע עכשיו בעיר החרבה, רואה את המקדש חרב, וחושש מידם של הרומאים.

שלום: אבל אתה יודע שלא היינו מצטרפים. כמו שאתם לא הצטרפתם אלינו לכניעה. ולהיכנע הרי לא רצית, אז על מה אתה מתלונן?

גבריאֵל: אני מתכוון שחבל שבתחילת המרד לא הצטרפתי לאלעזר בן יאיר וחבריו שעברו למצדה.

שלום: אתה מתכוון שהם ברחו למצדה, אחרי שחברייך המורדים הרגו את מנהיגם הקודם ועוד רבים מאנשיהם, רק בגלל שהם פלג אחר של מורדים.

גבריאֵל: נכון, הם באמת פלג אחר שניסו להשתלט על ירושלים, והיינו צריכים להגן על עצמינו מהם. אבל חבל שזה קרה, וחבל שאני עכשיו לא איתם במצדה. הם יושבים בשקט עם מלאי גדול של אוכל.

שלום: ואותם הרומאים לא יכבשו? אתה עדיין לא מבין מהי העוצמה של רומא, ורומא לא סולחת למורדים.

גבריאֵל: נגד מצדה אין לרומאים סיכוי. יש שם ביצורים שאין אפשרות לפרוץ לעולם.

שלום: אבל כבר ראית שלרומאים יש אילי ניגוח שפורצים ביצורים.

מבצר מצדה בנוי על צוק מבודד, שמקשה מאוד על האפשרות לכבושו.

אכן הרומאים הקדישו מאמץ אדיר לבניית סוללה מתאימה, שעל גבה יוכל לנוע איל-ניגוח.

בסופו של דבר, בט"ו בניסן תתלג (73), כשנתיים וחצי לאחר חורבן ירושלים, נחרבה גם מצדה.

גבריאֵל: מצדה היא לא עיר. מצדה היא צוק מבודד. אין לרומאים שום אפשרות להעלות לשם את אילי הניגוח שלהם. הם יהיה חייבים להניח להם במוקדם או במאוחר.

שלום: אבל כרגע אתה לא במצדה, אלא כאן. אז מה תעשה?

גבריאֵל: צריך להתכונן לחיים בלי המקדש. השאלה היא איך...

שלום: רבן יוחנן בן זכאי, שכל כך שנאת, כבר התחיל לדאוג לשמירת התורה בגלות ולתקנות לזמן החורבן.

גבריאֵל: ומה נעשה כשבגלות יגזרו עלינו שלא לשמור תורה ומצוות?

מרד בר כוזיבא פרץ בשנת תתצב (132), כשישים שנה לאחר מרד החורבן.

מרד זה היה גדול יותר ממרד החורבן, הוא אורגן באופן מסודר ותוכנן מערות מתוחכמות שלרומאים לא תהיה אפשרות לחדור אליהן, ואכן הרומאים ספגו בו אבדות עצומות.

בסופו של דבר הרומאים השתלטו על המערות ע"י החדרת עשן לתוכן, וע"י המתנה ליציאת הנצורים.

החורבן שנגרם מכישלון מרד בר כוזיבא היה גדול יותר אפילו מחורבן ירושלים.

שלום: נצטרך להוריד את הראש קצת ולחכות עד יעבור זעם... ולהשתמש ביצירתיות היהודית שלנו לא בשביל להילחם אלא בשביל למצוא פתרונות מקוריים איך לשמור תורה ומצוות בסתר.

גבריאֵל: נראה לך שאנחנו נוריד את הראש? אם יגזרו עלינו גזירות, נמרוד בהם!

שלום: השתגעת? חשבתי שלמדת איזה לקח מהכישלון הנורא...

גבריאֵל: בטח שלמדתי את הלקח. בפעם הבאה שנמרוד, אחרי שנתחזק, אולי עוד שישים שנה בערך, נפיק את כל הלקחים מהטעויות שלנו. נהיה כפופים להנהגה תורנית, נמרוד רק בהסכמה של גדול התנאים, נהיה מאוחדים עם מפקד אחד – אולי הוא אפילו יהיה משיח, הוא עצמו

יקבל את עצותיהם של חכמים, נשמור מלאי מזון, ולא נשרוף אותו, לא נתבצר בערים אלא במערות. לרומאים אין סיכוי לפרוץ למערות מתוחכמות, והם יאלצו במוקדם או במאוחר להניח לנו.

פרק יד: יט אב תתל – חורבן העיר התחתונה

גבריאֵל: טוב שהצלחנו להימלט לעיר העליונה. אם היינו נשארים בעיר התחתונה או בהר הבית, מזמן הרומאים כבר היו שוחטים אותנו.

שלום: כמו שהם שחטו עוד מאות אלפים, במרד המיותר הזה.

גבריאֵל: עדיף שרומאים ישחטו אותי מאשר שאהיה עבד שלהם.

שלום: כן, המסירות נפש הידועה שלכם...

גבריאֵל: אני מקווה שהרומאים יסתפקו בלהחריב את העיר התחתונה, ויניחו לעיר העליונה. בשביל מה הם צריכים עכשיו לבנות סוללות כדי להגיע לכאן? הרי כבר כולם יודעים שהם ניצחו, אז הם יכולים ללכת.

שלום: אני משוכנע שהם לא יוותרו. הם יתעקשו ויכבשו את כל ירושלים.

גבריאֵל: מה שבטוח, חירות כבר לא תהיה לנו.

שלום: וגם לא חיים.

גבריאֵל: אז הכל היה לחינם. המרד היה לחינם. ממשלת המרד היתה לחינם. הקרבות הפנימיים היו לחינם. שריפת המחסנים היתה לחינם.

שלום: השנאה היתה לחינם.

גבריאֵל: השאלה מה היה אפשר לעשות אחרת.

שלום: האמת, שבמחשבה לאחור, זה שהייתם כל כך קרובים לניצחון, מוכיח שאם באמת היינו מצטרפים אליכם ללחימה, ולא הייתם שורפים את המחסנים, ולא הייתם מתישים זה את זה במלחמות פנימיות – אין ספק שהיינו מנצחים במרד הזה.

גבריאֵל: והאמת היא גם, שבמחשבה לאחור, אילו היינו מצטרפים אליכם להיכנע לרומאים, למרות המחיר של חירות מסוימת שכולנו היינו משלמים, היינו מקבלים לפחות חירות חלקית. בניגוד למה שנקבל עכשיו.

שלום: ובסוף לא קיבלנו כלום, לא חיים ולא חירות, רק בגלל שכל אחד מאיתנו התעקש על פתרון אחר.

גבריאֵל: אז אם היינו חוזרים היום לאחור, הייתם מצטרפים אלינו למרוד ברומאים? הרי הודית לי שזה היה מועיל.

שלום: למה שהיינו מצטרפים אליכם למרד? אתם הייתם צריכים להצטרף אלינו להיכנע לרומאים, הרי הודית לי שזה היה מועיל.

גבריאֵל: אז בסוף לא למדת כלום?

שלום: למדתי שלא המתונים החריבו את הבית, ולא המורדים, וגם לא הרומאים, אלא השנאה.

גבריאֵל: אם כך, למה חכמים אמרו שאין למרד סיכוי³⁸? ולמה רבן יוחנן בן זכאי מאשים דווקא אותנו, המורדים³⁹, בחורבן?

³⁸ גיטין נו.: אמרו להו (הבריונים): ניפוק ונעביד קרבא בהדיהו. אמרו להו רבנן: לא מסתייעא מילתא.

³⁹ אבות דרבי נתן נוסחה א פרק ד משנה ה: "רבן יוחנן בן זכאי שלח וקרא לאנשי ירושלים ואמר להם: בני, מפני מה אתם מחריבין את העיר הזאת ואתם מבקשים לשרוף את בית המקדש, וכי מהו מבקש מכם הא אינו מבקש מכם אלא קשת אחת או חץ אחת וילך לו מכם".

פרק טו: ז אלול תתל – חורבן העליונה

שלום: שמעת? החברים שלך, מנהיגי המרד שמעון בר גיורא ויוחנן מגוש חלב, נתפסו בידי הרומאים.

גבריאֵל: גם על זה תגיד שהיה ברור לך מראש שזה יקרה?

שלום: האמת שהפעם אני קצת מופתע.

גבריאֵל: למה? האמנת שהם יגברו על הרומאים?

שלום: לא... אבל חשבתי שהם מעדיפים להרוג את עצמם מאשר להיתפס. הרי לדעתכם חיים בלי חירות לא שווים מאומה, לא? עד לפני כמה ימים הם עצמם היו רוצחים את מי שביקש להיכנע.

גבריאֵל: זה נכון, אבל יכול להיות שרק במשך המרד מי שנכנע מחליש את השאר ופוגע בלחימה, ולכן צריך להעניש אותו. אבל עכשיו כבר ברור שהפסדנו, אז לא חייבים לעשות על זה מסירות נפש.

שלום: למה אתה כל כך מתעקש להגן עליהם?

גבריאֵל: כי צריך לדון יהודי לכף זכות.

שלום: מה שבטוח, כרגע נשאר לי רק לרחם עליהם.

גבריאֵל: אתה אולי מרחם עליהם, אבל החבר שלך, יוספוס, בטח ילך בראש גאה לראות את נפשו דחוסים בכלובי ברזל ולהתגרות בהם⁴⁰.

שלום: לסיפור הזה אין שום מקור, אלא רק הדמיון שלך. אני מציע לך להיזהר לא לקחת פירווי מידע מזעריים יחד עם סברות מעטות ודמיונות מרובים, ולבנות עליהם בניינים גדולים מידי.

גבריאֵל: תודה על האזהרה...

⁴⁰ המרד הגדול – מצעד האיוולת או סוד הקיום (מיכאל בן ארי), אקדמת מילין, תחת הפתיח "במשך שנים רבות מלווה אותי חיזיון דמיוני שלא נותן לי מנוח".

שלום: וזה נכון גם כשאתה לומד תורה. הרבה דברים לא כל כך ברורים כמו שאתה חושב.

גבריא'ל: אז אתה רוצה שאהיה צדוקי? שלא אקבל את הפרשנות והסברות של חז"ל?

שלום: גם אם מקבלים פרשנות וסברות, צריך לזכור שהדברים לא מוחלטים וברורים⁴¹. וגם ההמצאה שלך על יוסף בן מתתיהו שמתגרה בשבויים, בכלל לא ברורה. אולי הוא דווקא מרחם עליהם וכואב לו למה הם לא הקשיבו לו? כמו שכואב לרבן יוחנן בן זכאי, וכמו שכאב לירמיהו?

גבריא'ל: למה אתה כל כך מתעקש להגן עליו? הבוגד הזה אשם בכל החורבן הנורא שלנו.

שלום: ומי שאשם בכל החורבן הנורא שלנו, לא צריך לדון אותו לכף זכות?...

גבריא'ל: ועכשיו, אחרי שכבר הגענו לחורבן הנורא הזה, מה אתה אומר – הצאצאים שלנו, עוד מאות שנים, יזכרו אותנו?

שלום: בוודאי.

גבריא'ל: את סיפורי הגבורה שלנו.

שלום: את מעשי השטות שלכם.

גבריא'ל: את מלחמתנו ברומא העצומה.

שלום: ובאחיכם המסכנים.

⁴¹ רמב"ן בהקדמה לספר מלחמת ה': 'יודע כל לומד תלמודנו שאין במחלוקת מפרשיו ראיות גמורות ולא ברוב קושיות חלוטות, שאין בחכמה הזאת מופת ברור כגון חשבון התשבורת וניסיוני התכונה. אבל נשים על כל מאודנו ודיינו מכל מחלוקת בהרחיק אחת מן הדעות בסברות מכריעות.

יוסיפון הוא ספר מאוחר, ממחבר שאינו ידוע, שליפט מדברי יוסף בן מתתיהו (וכן כתב באטלס עץ חיים לר' רפאל הלפרין חלק תנאים ואמוראים א עמוד 46). ראשונים ואחרונים רבים סמכו על ספר יוסיפון. בין השאר רש"י (דניאל יא ל) מביאו לגבי הרציחות בירושלים במרד החורבן: ותרב שנאת חנם ומחלוקת בבית שני כמו שכתוב בספר יוסיפון, וישפכו דם נקי. גם בדורנו נתחבר הספר "על חומותיך – על אלה אני בוכה", בהסכמת גדולי הרבנים, ובתיאורי תקופת בית שני המפורטים הוא מסתמך על ספר יוסיפון (כמפורש ב"פתח דבר" שם).

גבריאלי: את המטרה הקדושה שעמדה למול עינינו.

שלום: ואת האמצעים הפסולים שהשתמשו בהם.

גבריאלי: ומאיפה הם, הצאצאים שלנו, ידעו את זה?

שלום: תראה, יוסף בן מתתיהו כותב על המרד ספר שלם.

גבריאלי: אז הם ילמדו את מה שהבוגד הזה כתב?

שלום: כן. הם יסמכו על כתביו, או על כתבים דומים.⁴²

גבריאלי: אולי בגלל שהם לא ידעו שמקורם ביוספוס הבוגד.

שלום: אולי. אבל יש שסומכים גם על יוסף בן מתתיהו עצמו, הרי ברור שהוא שומר מצוות⁴³, ויש אפילו סבורים שהוא חכם גדול בתורה⁴⁴.

גבריאלי: גדול בתורה? לי נראה יותר שהוא בכלל לא מהפרושים אלא מהמתיוונים האלכסנדריים.⁴⁵ הרי דבריו סותרים את דברי חז"ל גם בהלכה וגם באגדה!⁴⁶

⁴² ספר יוסיפון.

⁴³ הרב טוביה יהודה טביומי במאמרו "יוספוס פלביוס", הודפס בספר זיכרון לרב יצחק אייזיק הלוי, עמוד שח: זה נעלה מעל כל ספק שהוא היה דתי.

⁴⁴ אטלס עץ חיים (ר' רפאל הלפרין) חלק תנאים ואמוראים א עמוד 45.

⁴⁵ הרב טוביה יהודה טביומי במאמרו "יוספוס פלביוס", הודפס בספר זיכרון לרב יצחק אייזיק הלוי, עמוד שט: השאלה היא... אם היה פלביוס דתי מבית

שלום: אולי היו לו מקורות אחרים שאבדו.⁴⁷

גבריאֵל: אבל לא הגיוני שגדול הבוגדים שקם לעם היהודי⁴⁸ הוא זה שיעצב את ההיסטוריה שלנו!

שלום: אם כבר מדברים על הספרים שהוא כותב, שמעתי שהוא עוד מתכנן לכתוב ספר על כבודו של העם היהודי, קדמוניותו, ומוסריות התורה.⁴⁹ כל זה

בשם דוד ח'ת עלין ארז ספר בן נרין

זה הספר הנכבד והנודע אליו... וכו'...
הוא מאת ידידי... וכו'...
הוא מאת ידידי... וכו'...
הוא מאת ידידי... וכו'...
הוא מאת ידידי... וכו'...
הוא מאת ידידי... וכו'...
הוא מאת ידידי... וכו'...
הוא מאת ידידי... וכו'...

רבים בעבר סברו שאת ספר יוסיפון חיבר יוסף בן גוריון, שהיה משוח מלחמה, איש צדיק וישר, שהעיד על האירועים שראה.

ויש שסמכו על דבריו אפילו נגד הגמרא (כך כתב ר' דוד גנז בספר צמח דוד ח"א סי' תתכט).

בתפארת ישראל על המשנה ("כללי בגדי קודש של כהונה" ד"ה אבנט) הביא מדברי יוסיפון וכתב שכיוון שהוא היה משוח מלחמה הרי היה בקי בבגדי כהונה.

בתמונה: מתוך שערו של ספר יוסיפון: "זה הספר הנכבד חברו איש אלקים, גיבור חייל, משוח מלחמה, כהן לא-ל עליון, הנקרא יוסף בן גוריון הכהן".

מדרשם של הסופרים התנאים והאמוראים, מאמין בעיקרי הדת ככל שלומי אמוני ישראל, או שהיה דתי מבית מדרשם של המתיוונים האלכסנדרים, מטיפוס בני גילם של פילון היהודי, שברגלם אחת עמדו בתחום התורה וברגלם שניה עמדו בתחום תרבות היוונים... ויש לנו ידיים מוכיחות כי פלביוס השתייך לאותם היהודים האלכסנדרים.

⁴⁶ הרב הרצוג במאמרו "משהו על יוסף בן מתתיהו" אות ג.

⁴⁷ אטלס עץ חיים (ר' רפאל הלפרין) חלק תנאים ואמוראים א עמוד 46.

⁴⁸ המרד הגדול – מצעד האיווולת או סוד הקיום (מיכאל בן ארי), אקדמת מילין.

⁴⁹ הספר "נגד אֶפִיון".

כדי להילחם בטענות של שונאי ישראל. זה לא כל כך מתאים להגדרה "גדול הבוגדים שקם לעם היהודי"⁵⁰.

גבריאֵל: אבל הוא בוגד.

שלום: גם אם כן, זה לא אומר שהמעשים שהוא מתאר לא היו.

גבריאֵל: הוא מתאר שטיטוס לא רצה להחריב את המקדש, ושהוא היה רחמן.

שלום: אז לגבי פרטים כאלה לא יסמכו עליו, ויסבירו שהוא כתב זאת מאימת המלכות⁵¹, ושאי אפשר ללכת אחריו בעניינים עצומות⁵², הרי ברור שהוא כפוף לרומאים והם משלמים את משכורתו ובודקים את כתביו. אבל עיקר הסיפור כן נכון.

גבריאֵל: אם כך, אולי כל סיפורי השנאת חינום שלו לא היו ולא נבראו, כל מלחמת האחים היא בדייה⁵³, בכלל לא היו סיעות יריבות⁵⁴, המורדים היו צבא מתואם⁵⁵, והוא המציא את כל זה רק כדי להבאיש את המורדים שונאי נפשו⁵⁶?

שלום: אבל כשהוא מספר על הגבורה שלכם, ושהרומאים כמעט התייאשו, אתה כן מאמין לו, ואתם לא אומר שהוא כתב את זה רק בשביל להאדיר את הרומאים שהצליחו בסוף להכניע אתכם, או בשביל להצטדק למה

⁵⁰ הרב הרצוג במאמרו "משהו על יוסף בן מתתיהו" אות ב: ברם זכור אותו האיש לטוב... ועוד, שבספר ההגנה שחיבר כנגד שונאי היהדות והיהודים עשה לנו שירות חשוב מכמה בחינות.

⁵¹ שו"ת דברי יציב יו"ד סי' קפז ד"ה אך לענ"ד.

⁵² הרב טוביה יהודה טביומי במאמרו "יוספוס פלביוס", הודפס בספר זיכרון לרב יצחק אייזיק הלוי, עמוד שלב.

⁵³ המרד הגדול – מצעד האיוולת או סוד הקיום (מיכאל בן ארי), עמוד 75.

⁵⁴ שם עמוד 83.

⁵⁵ שם עמוד 91.

⁵⁶ שם עמוד 91.

דיכוי המרד ארך כ"כ הרבה שנים. וכשהוא מספר שאגריפס סייע לאספסיינוס, אתה כן מאמין לו, ואתה לא אומר שהוא כתב את זה רק בשביל להוכיח שהיו יהודים שתמכו ברומאים. אתה בוחר להאמין לו במה שנעים לך.

גבריאלי: ואתה, מה אתה חושב על יוספוס? לדעתך הוא צדיק? ישר? אמין?

שלום: אענה לך שתי תשובות, מאוד פשוטות, שמושם-מה אנשים נמנעים מלאומרן: דבר ראשון, יש אנשים מורכבים, שלא פשוט להגדירם במילה אחת. דבר שני, יש דברים שאנחנו פשוט לא יודעים.

גבריאלי: אז אם כך, אולי באמת כל סיפורי השנאת חינום שלו לא היו ולא נבראו?

שלום: אבל גם חז"ל יכתבו על זה⁵⁷.

גבריאלי: גם הם לא בדיוק משלנו.

שלום: זו בדיוק ההוכחה שאתם לא בסדר.

גבריאלי: אז אם צאצאינו ילמדו מהמקורות האלה, שהם משלכם, איך אפשר לסמוך עליהם שידעו את האמת? אולי בכלל לא שרפנו את המחשנים? אולי לא הרגנו את אחינו?

שלום: וחז"ל סתם כתבו את זה?

גבריאלי: ואתה מקבל כאמת כל פרט היסטורי שכתוב בחז"ל?

שלום: לא כל פרט⁵⁸, אבל בוודאי שאירוע כזה.

⁵⁷ גיטין נו.

⁵⁸ דוגמא בולטת היא מהמעשה בעשרת הרוגי מלכות, שכבר כתבו כמה מהמפרשים (רבנו בחיי פרשת מקץ, קינות המפורש במבוא עמוד 27, יוחסין השלם עמודים 25, 38) שהמסופר באיכה רבה, במחזורים ליום הכיפורים, בקינות ובמדרש אלה אזכרה עליהם – אינו מדויק, שהרי לא נהרגו בזמן אחד. גם מהשינויים המהותיים בסיפורו של בר כוזיבא, בין הבבלי (סנהדרין צג:)

גבריאֵל: גם בחז"ל יהיו בוודאי מקורות שונים, אולי חלקם ידונו אותו יותר לכף זכות.⁵⁹

שלום: אבל לא יהיה ביניהם שום ויכוח על כך שהמרד היה מיותר ולא מציאותי, ושהמורדים אשמים ישירות בחורבן⁶⁰. וזה הצאצאים שלנו ידעו.

גבריאֵל: והם, הצאצאים שלנו, יסמכו על חז"ל?

שלום: מסתבר שמי שירא שמיים יסמוך על חז"ל. ומי שלא – דעתו על המורדים תשתנה לפי מצב הרוחות החברתיות הנושבות, כמו כל נושא אחר. כך, בדור מסוים יהפכו את המורדים לגיבורים ולוחמי חירות שראוי לקרוא על שמם יישובים ורחובות, ובדור אחר יגדירו אותם כשוטים שהביאו עלינו את החורבן.

גבריאֵל: הבנתי. ועכשיו – מה תרצה שהם, עוד מאות שנים, ילמדו מהסיפור שלנו?

שלום: דבר ראשון שילמדו לא למרוד באומות⁶¹.

לירושלמי (תענית פ"ד ה"ה), מוכח שלפחות באחד מהם לא מדובר בתיאור מדויק.

⁵⁹ באבות דרבי נתן נוסחה א פרק ד משנה ה המורדים נקראים "אנשי ירושלים", לעומת הגמרא (גיטין נו). שקוראת להם "בריוני". בספר יום יום חג (הרב הס) במאמר "עסקת השטחים של חז"ל" האריך בהשוואות ובחילוקים גם בין המקורות הללו וגם בינם לבין איכה רבה, ותלה זאת בריחוק מדור החורבן, שכל שעבר הזמן כך הבינו יותר את הטעות שבמרד. בחוברת "המרד הגדול – מצעד האיוולת או סוד הקיום" (מיכאל בן ארי) עמוד 107 רצה לחלק בין מקורות ארץ ישראלים, שתומכים במרד, לבין מקורות בבליים שהתנגדו לו. אך חילוק זה לא מתיישב עם המתואר באיכה רבה, שנכתב בארץ ישראל.

⁶⁰ אבות דרבי נתן שם: "רבן יוחנן בן זכאי שלח וקרא לאנשי ירושלים ואמר להם: בני, מפני מה אתם מחריבין את העיר הזאת ואתם מבקשים לשרוף את בית המקדש, וכי מהו מבקש מכם הא אינו מבקש מכם אלא קשת אחת או חץ אחת וילך לו מכם".

⁶¹ כתובות דף קיא.: השביע הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא ימרדו באומות העולם.

גבריאֵל: עדיין אתה מסתכל דרך העיניים שלך ולא מצליח ללמוד משהו כללי יותר?

שלום: נכון. הדבר החשוב יותר זה שילמדו להיזהר משנאת חינם.

גבריאֵל: זאת סיסמה שלא יהיה להם קשה לאמץ אותה. אני מניח שיהיה להם קל לשנן אותה בעל פה כל שנה מחדש. אבל מה זה ילמד אותם בפועל?

שלום: האמת, זה הרבה יותר קשה ממה שהם יחשבו. כי זו לא חכמה להסתדר עם הדעה השנייה ברוב הוויכוחים. השאלה מה עושים כשכל צד משוכנע בבירור מוחלט שהצד השני מביא חורבן ממשי על כל עם ישראל, משהו בקנה מידה של חורבן ירושלים והמקדש, גלות ורצח של מאות אלפים, ואין דרך אמצעית. אם זה חלילה יקרה להם, מה הם יעשו אז?...

גבריאֵל: ברגעים אלה הרומאים נכנסים לעיר העליונה. כל רגע הם יכולים להגיע אלינו.

שלום: נראה לך שעוד ניפגש מתישהו?

גבריאֵל: אולי בתחיית המתים.

שלום: אתה יודע שלא כולם מכירים במושג הזה. רק הפרושים מאמינים בזה.

גבריאֵל: אז אולי הרומאים ישאירו אותנו בחיים ועוד ניפגש כגלדיאטורים שמחויבים להילחם זה בזה עד מוות, והכל כדי שלהמון הרומאי יהיה מעניין. מה תעשה במקרה כזה?

תוצאת המרד היתה כמובן כישלון. מאות אלפי יהודים נהרגו, רבים נמכרו לעבדות, ירושלים ובית המקדש חרבו. כך, המרד שפרץ באייר תתכו (66) במטרה להביא חירות ושחרור מעול הרומאים, הביא לחורבן ירושלים תוך כארבע שנים, באב-אלול תתל (70), ודוכא סופית לאחר שלוש שנים נוספות, בניסן תתלג (73), עם נפילת מעוזם האחרון של המורדים – מצדה. הרומאים התגאו בניצחונם, ערכו לכבודו מסע ניצחון ברומא, ציינו אותו במטבע מיוחד שנשא את הכיתוב "יהודה השבויה", הנציחו אותו בשער טיטוס ברומא ובנו לכבודו את הקולוסיאום (אמפיתאטרון ברומא).

שלום: אתה יודע שתמיד האמנתי שמן השמיים המליכו עלינו את רומא, ורומא לא סולחת לגלדיאטור שלא עושה את תפקידו. ומה אתה תעשה?

במשך מאות שנות השלטון הרומאי, היהודים מרדו ברומאים פעמים רבות, בין בארץ ובין בתפוצות: פולמוס וארוס, מרד החורבן (המרד הגדול), מרד התפוצות ופולמוס קיטוס, מרד בר כוזיבא, מרד ציפורי (מרד גאלוס). כל המרידות הללו הסתיימו בכישלונות.

גבריאֵל: אני מודיע לך באופן ברור, שאם אלו יהיו שתי האפשרויות – אבחר בלהיהרג, בשמחה ובגאווה!

שלום: אבל למה? החיים שלך לא חשובים לך?

גבריאֵל: פשוט מאוד. כי לא יעלה על הדעת שאני אהרוג יהודי תמים.

נספח: לוח מאורעות המרד והחורבן

היהודים מתלוננים על פלורוס	פרוץ המרד, ביטול קורבן הקיסר	שריפת בתי האצילים ושטרי החוב	רצח חלק מראשי המורדים והמתונים
ניסן	אייר	אב	אלול
תתכז (66)			

גאלוס מגיע ליהודה	גאלוס נסוג מירושלים, הקמת הממשלה	נפילת יודפת, העיר הראשונה בגליל	
תשרי	חשוון	תמוז	
תתכז (67)			

נפילת גמלא והגליל, יוחנן נכנס לירושלים	כל עבר הירדן נכבש ע"י הרומאים	האדומים נכנסים לירושלים, רצח הכה"ג	
תשרי	אדר	ניסן	
תתכח (68)			

שמעון בר גורא נכנס לירושלים	אספסיינוס נתמנה לקיסר		
ניסן	תמוז		
תתכט (69)			

שלושה פלגים של המורדים נלחמים בירושלים, שריפת המחסנים	תחילת המצור על ירושלים	פריצת החומה החיצונה	דיק סביב העיר, הרעב גובר	חורבן המקדש והעיר התחתונה	סיום חורבן ירושלים
חורף	ניסן	אייר	סיוון	אב	אלול
תתל (70)					

נספח: מנהיגי הפלגים והצדדים השונים

מתונים

רבן יוחנן בן זכאי: נשיא ישראל בזמן החורבן. התנגד לקנאים, יצא מירושלים לדבר עם הרומאים. דאג לשימור התורה ביבנה ולתקנות לאחר החורבן.

רבן שמעון בן גמליאל הזקן ("הנהרג"): נשיא ישראל לפני רבן יוחנן בן זכאי. התנגד למרד, ולאחר פריצתו ניסה לתמוך בו בעדינות בהיותו חלק מממשלת המרד, וקיווה להגיע לשלום עם הרומאים. נהרג ע"י הרומאים, מעשרת הרוגי מלכות. יש מי שכתב שנהרג ע"י הקנאים.

יהושע בן גמלא: כהן גדול, היה חלק מממשלת המרד. נרצח במהלך הרציחות שאירעו ע"י הקנאים והאדומים, כיוון שהתנגד למרד.

יוסף בן גוריון: מונה ע"י ממשלת המרד למפקד המרד בירושלים, יחד עם חנן בן חנן.

חנן בן חנן: צדוקי, שהיה בעברו כהן גדול. היה חלק מממשלת המרד. מונה ע"י ממשלה זו למפקד המרד בירושלים, יחד עם יוסף בן גוריון. נרצח במהלך הרציחות שאירעו ע"י הקנאים והאדומים, כיוון שהתנגד למרד.

יוסף בן מתתיהו: התנגד למרד בראשיתו. מממשלת המרד מינתה אותו למפקד המרד בגליל. את מלאכה זו לא עשה באופן מוצלח. בחורבן יודפת הסגיר עצמו לרומאים, ולאחר מכן בא בשליחותם לנסות לשכנע את מורדי ירושלים להיכנע. נעשה סופר המלחמה של הרומאים, אותה תיאר בפירוט רב.

אגריפס השני: כיהן כמלך מטעם הרומאים על חלקים מסוימים מהארץ, והיתה לו הזכות למנות כהנים גדולים. בתחילת המרד ניסה להניא את המורדים, ולאחר מכן סייע לרומאים בפועל בדיכוי המרד.

מורדים

אלעזר בן שמעון: מנהיג אחד מפלגי הקנאים. ממשלת המרד לא נתנה לו שום תפקיד, והעדיפה למנות מנהיגים מתונים. כנראה נהרג בקרבות בחורבן ירושלים.

יוחנן (בן לוי) מגוש חלב: מנהיג אחד מפלגי הקנאים. בתחילה הנהיג את המרד בגליל, ולאחר נפילת הגליל ברח עם אנשיו לירושלים. בחורבן ירושלים הסגיר עצמו לרומאים ונשלח לכלא לכל ימי חייו.

שמעון בר גיורא: מנהיג אחד מפלגי הקנאים. נכנס לירושלים עם אנשיו בשלב מאוחר. בחורבן ירושלים ניסה להימלט מהרומאים, נתפס והוצא להורג בתהלוכת ניצחון ברומא, כיוון שהם ראו בו את ראש צבאות המורדים.

זכריה בן אמפיקלוס: מראשי הקנאים. יש שטענו שהוא רבי זכריה בן אבקולס שמוזכר בגמרא כמי שמנע את הבאת קרבנו של הקיסר, וגרם בזה לפריצת המרד.

אלעזר בן חנניה: הפסיק את הבאת הקרבן לשלום הקיסר, ובכך גרם בפועל לפריצת המרד. ממשלת המרד מינתה אותו למפקד המרד באזור אדום, כנראה כדי להרחיקו מירושלים.

מנחם בן יהודה: מנהיג הסיקריים. בתחילה היה המנהיג במצדה. בתחילת המרד הגיע לירושלים ורצח את חנניה הכהן הגדול. המתונים בירושלים חששו שהוא ישלוט עליהם בעריצות, והרגוהו בעינויים.

אלעזר בן יאיר: מנהיג הסיקריים במצדה לאחר מות מנחם בן יהודה. התבצר במצדה עם אנשיו ובשלב הסופי של דיכוי המרד שכנע את אנשיו להתאבד יחד איתו.

רומאים

נירון: הקיסר הרומאי בתחילת המרד. היה אכזרי ומטורף. הרומאים מרדו בו והדיחו אותו. כבריחתו מהרומאים שמרדו בו, התאבד. ע"פ הגמרא הוא התגייר.

גלבה: היה קיסר לאחר נירון, לזמן קצר. הרומאים מרדו אף בו ורצחוהו. **אותו:** היה קיסר לאחר גלבה, לזמן קצר. הרומאים מרדו אף בו והוא התאבד.

ויטליוס: היה קיסר לאחר אותו, לזמן קצר. הרומאים מרדו אף בו ורצחוהו. **אספסיינוס:** פיקד על דיכוי המרד, ובמהלכו מונה לקיסר לאחר ויטליוס. **טיטוס:** פיקד על דיכוי המרד מרגע שאספסיינוס אביו מונה לקיסר. החריב את ירושלים ואת המקדש.

(קסטיוס) גאלוס: נציב סוריה, שהיה ממונה גם על פלורוס, נציב יהודה. ניסה לדכא את המרד בתחילתו, והמורדים הביסוהו.

(גסיוס) פלורוס: נציב יהודה בתחילת המרד. היותו גם רוצח וגם מושחת גרמו לפריצת המרד.